

K R Á S A

N A Š E H O D O M O V A

ČASOPIS ČESKÉHO SVAZU OCHRÁNCŮ PŘÍRODY

JARO/LÉTO 2015

ROČNÍK XV (57)

**10 let CHKO
Český les**
Uklidíme svět!
**Příběh čápů
z Makova**
**Rašeliniště
Na pramenech**

Naše ostřice

Vážení čtenáři,

nedávno jsem vedl rozhovor s jednou slečnou... Chtěla poradit v jisté záležitosti kolem týráni zvířat, avšak všechny rady a návrhy odrážela konstatováním, že to stejně nemá smysl, že lidi jsou zlí či v lepším případě neteční a zákony nanic. Až můj dotaz, že pokud by skutečně byl svět tak veskrze špatný a beznadějný, jak si tedy vysvětluje ty tisíce zraněných zvířat převezných do záchranných stanic, ty stovky lidí bojujících ve svém volném čase (často vítězně) proti zbytečnému kácení stromů či statisíce korun, kterými je ze svých mnohdy skromných příjmů leckdo ochoten podpořit výkupy cenných přírodních lokalit, trochu její pohled nalomil.

Všichni, kdo se pohybujeme v ochraně přírody, asi někdy propadáme pocitu beznaděje, marnosti, boje s větrnými mlýny. Avšak na druhou stranu, spousty věcí se daří. A ty pak mohu dodávat naději, energii, inspiraci. Právě takové příběhy se snažíme přinášet na stránkách tohoto časopisu.

Zajímavé čtení přeje

Honza Moravec

	SLOVO ÚVODEM	1
	CHRÁNÍME PŘÍRODU	
	RAŠELINIŠTĚ NA PRAMENECH (M. KLAUDYS)	2
	PŘÍBĚH ČÁPŮ Z MAKOVA (L. ŠEJNA, J. MORAVEC)	4
	ZÁCHRANNÁ STANICE KRNPAP (J. MORAVEC)	6
	KRAJINA A LIDÉ	
	10 LET CHKO ČESKÝ LES (T. PECKERT)	7
	NAUČNÉ STEZKY	
	KRAJINOU POVODNÍ S DĚTMI (L. PTÁČEK)	11
	EKOLOGICKÁ VÝCHOVA	
	LAMY V LOMU (L. TICHÝ)	12
	UKLÍDÍME SVĚT! CO JE NOVÉHO? (I. PEKLOVÁ)	14
	ŽIVÁ ZAHRADE	
	ČESKÉ KEŘE JSOU KRÁSNÉ A NENAHRADITELNÉ (K. LANDOVÁ)	16
	POZORUJEME PŘÍRODU	
	OSTŘICE ČESKÉ REPUBLIKY (J. A. Z. KOMÁRKOVÍ)	18
	PRO DĚTI	
	HRA SLEPIČKY (L. ŽAITLIKOVÁ)	20
	OKÉNKO DO HISTORIE	
	PŘED 30 LETY	21
	ROZHOVOR	
	S MILANEM DAMOHORSKÝM NEJEN O PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	22
	ZELENÉ PARAGRAFY	
	NOVINKY V ČESKÉM PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (M. DAMOHORSKÝ, P. HUMLIČKOVÁ)	24
	ZANIKLY SPRÁVY CHKO? (P. PEŠOUT)	25
	ZE ZAHRANIČÍ	
	SPRÁVCOVSTVÍ POZEMKŮ V EVROPĚ (S. BARTOŠOVÁ)	26
	NAŠE ČINNOST	
	STALO SE	27
	LISTÁRNA	
	NEKROLOGY	36

FOTO NA OBÁLCE JOSEF KOMÁREK/ostřice rusá

Krásna našeho domova
časopis Českého svazu ochránců přírody

Jaro/léto 2015 – ročník 15. (57.)

První číslo Krásy našeho domova vyšlo v roce 1904.
Po padesátileté odmlce bylo jeho vydávání obnoveno v roce 2001.

Vychází dvakrát ročně. Cena 40 Kč, pro členy ČSOP zdarma.
Předplatné 80 Kč za rok – objednávky přijímá redakce.

Vydavatel: © Ústřední výkonná rada ČSOP

Adresa redakce: ČSOP – redakce KND,
Michelská 5, 140 00 Praha 4-Michle
telefon: 222 516 115, 222 511 494,
e-mail: knd@csop.cz, web: knd.csop.cz

Redakční práce: Jan Moravec

Grafická úprava: Jana Štěpánová, studio RedGreenBlue

Korektury: Stanislava Bartošová

Redakční rada: Libor Ambrozek, Pavel Bureš, Jakub Hromas,
Jan W. Jongepier, Petra Orálková, Pavel Pešout, Ladislav Ptáček
(předseda), Bohumil Reš, Petr Štýblo, Dalibor Zachoval,
Václav Záruba

Tisk: PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Uzávěrka tohoto čísla: 20. 4. 2015

Příspěvky do příštího čísla zasílejte na adresu redakce
do 31. 9. 2015

Inzerce přijímá redakce.

Za pravdivost, věcnou správnost a původnost příspěvků
odpovídá autor. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
a stylisticky upravovat. Nevyžádané rukopisy a obrazový materiál
se nevracejí. Příspěvky jsou publikovány bez nároku na honorář.
ISSN 1213-5488

evidenční číslo MK ČR: E 12567

MILÍ PŘÁTELE,

ač se tomu ani nechce věřit, čas teče opravdu rychleji než voda v zregulovaných korytech našich řek. Už jsou tomu tři roky, kdy jsem na tomto místě hodnotil poslední Sněm ČSOP. Když jsem si ten historický úvodník přečetl, zjistil jsem, že není jednoduché na podobné téma psát znovu, přestože opakování je matka moudrosti. Jezy na Labi nestojí, ani se neroz-

běhly těžní věže pod Beskydy, což lze nahlížet ze dvou zorných úhlů – na jednu stranu jsme byli úspěšní, na stranu druhou podobné problémy zůstávají a musíme se k nim vyjadřovat stále znovu.

Chtěl bych proto před podzimním Sněmem vyzdvihnout dvě oblasti, ve kterých členové Českého svazu ochránců přírody odvedli zvláště skvělou práci. Nechci tím nijak snižovat úspěchy další, ať už v ochraně cenných území, rozvoji pozemkových spolků, péči o handicapované živočichy či akcích pro veřejnost. Tou první je bezesporu práce s dětmi. Krátce po ústeckém Sněmu se představitelé Sdružení mladých ochránců přírody, které dlouhá léta zastřešovalo činnost dětských oddílů a pořádání soutěží, rozhodli potichu opustit ČSOP a pokusili se členy i majetek vzít s sebou. Nebudu zde rozepisovat, co všechno jsme v této věci podnikli. Jen soudní spory, kterým se trpělivě věnuje předseda ÚKRK Karel Ferschmann, by vydaly na rozsáhlou telenovelu. Taky se ptáte, kdy už skončí (i když jsme zatím ve všech úspěšili). Zásadní ale je, že se podařilo jeden z pilířů naší činnosti zachovat.

Nově obsazený SMOP, který se opravdu stal sdružením dětských oddílů z celé republiky (a nikoli jen několika pražských jako dříve) v čele s Jirkou Kučerou v roli předsedy a Jardu Šibrtem na Kanceláři v Michli dokázal téměř nemožné. Dokázali přesvědčit k setrvání ve Svazu většinu oddílů a po letech setrvačnosti se snaží přicházet s novými nápady. Mistrovským kouskem je bezesporu zachování tradičních soutěží, které ČSOP pořádá již desetiletí – Zlatého listu pro základní školy a Ekologické olympiády pro středoškoláky. Snažíme se dětským oddílům i účastníkům soutěží vytvořit co nejlepší podmínky, protože věříme, že právě z nich mohou vyrůst noví aktivní členové Svazu.

Druhou oblastí, které se v tomto volebním období věnovalo vedení ČSOP i osazenstvo Kanceláře intenzivněji než dříve, bylo připomínkování legislativy. Během pouhých tří let došlo k několika výměnám vlády a výraznými proměnami procházel i jejich vztah k ekologické problematice, abych to napsal kulantně. V Parlamentu se objevila řada zákonů a novel z dílny MŽP i jednotlivých poslanců a senátorů. Nebyly to normy banální, a tak jsme se snažili k většině z nich vyjadřovat, připomínkovat je už v rámci jejich vzniku i během celého procesu projednávání. Jako úspěšnou bych rád zmínil naši aktivitu k novele zákona o zemědělském půdním fondu, kdy se podařilo zabránit přijetí výrazného změkčení navrženého Senátem, novelu zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, kde byla snaha omezit účast spolků, a zamítnutí senátního návrhu zákona o národním parku Šumava. Na úrovni MŽP chci vyzdvihnout mimo jiné naši roli při novele vyhlášky o kácení dřevin a připomínkování novely zákona o ochraně přírody, která se týká národních parků.

Závěrem bych moc rád všem členům poděkoval za jejich činnost při ochraně přírody, popřál jim krásné zážitky z jarní přírody a požádal aspoň stovku statečných, aby v listopadu nezapomněli přijet na IX. sněm ČSOP. Protože jak praví biblická kniha Kazatel, veškeré dění pod nebem má svůj čas. Je čas pracovat v terénu i čas schůzovat. ☺

Libor Ambrozek

Libor Ambrozek
předseda ČSOP

Soustava mokřadů „Na pramenech“ se nachází na Podblanicku, mezi Načeradcem a Horní Lhotou. Nalezneme je vklíněné v souvislém lesním porostu severně od silnice, která výše uvedené obce spojuje. Lokalita o rozloze 3 ha se skládá ze dvou oddělených částí. Západní část má výrazně rašelinný charakter, část východní – větší – má podobu dlouhého pásu mokřadních luk.

Obě části jsou obklopeny podmáčenými smrčtinami.

Rašelinště Na pramenech deset let v péči ČSOP

TEXT MARTIN KLAUDYS

linné louky. Povrch rašelinště tvoří charakteristické buly rašelínků a mechorostů. Buly jsou tvořeny ploníkem obecným a rašelínky, v prohlubních mezi nimi se drží voda. Na bultech roste rosnatka okrouhlostá. Plocha rašelinště je velmi řídké porostlá nálety dřevin z okolního lesa – smrk, bříza, olše. Na okraji rašelinště rostou druhy rašelinných luk – suchopýr úzkolistý, violka bahenní, pcháč bahenní a ostřice obecná.

FOTO: JAN MORÁVEČ

Mokřady jsou specifické i klimaticky – zdejší tzv. Načeradecký práh je místem, kde se počíná středoevropská pahorkatina zdvihát ve vysočinu. Území je tak návětrné, vlhčí a chladnější než okolní krajina. Vznik soustavy mokřadů je podmíněn mělce prohloubeným terénem svažujícím se k východu, území je pramennou oblastí drobného vodního toku, který protéká mělkým korytem loukou směrem na východ. V celé východní louce bývaly drobné kanálky, které regulovaly vodní režim louky dle potřeby.

Rašelinště

Západní část lokality zahrnuje přechodové rašelinště s přechodem do raše-

FOTO: JAN MORÁVEČ

Mochna bahenní neboli zábělník. Vlevo rosnatka okrouhlostá.

Rašelinná louka

Východní část lokality tvoří pás mokřadních luk s přechody k rašelinným loukám s buly a bohatým porostem mechorostů. Z lučních druhů jsou hojně skřípina lesní, blatouch bahenní, pcháč bahenní, violka bahenní, ke kterým v obtížně sekaných místech přistupuje tužebníček jilmový a vrba obecná. V přechodech k rašelinistím nacházíme ostřici šedavou, ostřici obecnou a ostřici prosovou, dále se vyskytuje suchopýr úzkolistý, rašelínky a další mechorosty. Velmi cennou vegetaci představují společenstva ostřice zobánkaté a dalších ostřic, kde se také vyskytuje mochna (zábělník) bahenní.

Hospodaření na lokalitě

Zdejší louky byly v minulosti využívány jako stelivové louky a zdroj píce v obdobích sucha. Odvodňovací práce realizované na mnoha mokřadních loukách ve 2. polovině 20. století lokalitu naštěstí minulý, nicméně v posledních letech 20. století byla lokalita nesečena a zarůstala nálety.

Od roku 2003 se o lokalitu začal intenzivněji zajímat ČSOP Vlašim v rámci programu Pozemkového spolku pro přírodu a památky Podblanic-

ka. Postupně bylo dosaženo dohody s vlastníky jednotlivých pozemků, podařilo se provést redukci náletových dřevin a obnovit sečení na celé lokalitě.

V roce 2005 byly z prostředků sbírky Místo pro přírodu vykoupeny do majetku Českého svazu ochránců přírody dva pozemky o výměře 0,8 ha. V roce 2013 k nim přibyl další, o výměře necelého půl hektaru. Zbývající pozemky na lokalitě má ČSOP Vlašim v dlouhodobém pronájmu.

Travní plochy jsou jednou ročně ručně sečeny. V roce 2006 byly na lokalitě vytvořeny čtyři tůně pro podporu obojživelníků – rychle byly obsazeny

Vážka čtyřskvrnná, čerstvě vylíhlý nevybarvený jedinec.

FOTO: MARTIN KLAUDYS

i vážkami, např. vážkou čtyřskvrnnou. Pozemková úprava umožnila nově vyměřit pozemky, a tak jsou postupně vyřezávány i nálety na krajích luk, aby se obnovila jejich původní rozloha – poslední výřezy proběhly v březnu tohoto roku.

Monitoring

Součástí péče o lokalitu je i sledování jejího stavu. ČSOP Vlašim založil na lokalitě dvě monitorovací plochy s odečtenými fytoecologickými snímky. Překvapivé výsledky přinesl průzkum hub (makromycet) z loňského roku. Na lokalitě a v jejím blízkém okolí bylo nalezeno 175 druhů, z toho 11 druhů zařazených do Červeného seznamu makromycet ČR. Na pramenech tedy může zkušený mykolog najít kriticky ohroženou voskovku Reidovu nebo ohrožený ryzec lilákový. Názvy zdejších hub úzce souvisí s mokřady, kde rostou – bochníček potoční, holubinka olšinná, pavučinec bažinný. Na rok 2015 jsou plánovány průzkumy měkkýšů a mechů, jejichž výsledky jsou napjatě očekávány. Průzkumy, stejně jako zajištění péče, jsou podpořeny grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.

FOTO: MARTIN KLAUDYS

Veřejnost vítána – holinky nutné

Pro návštěvníky jsou připraveny na lokalitě dvě informační tabule. Od roku 2011 je u lokality umístěna i „keška“ série Lesní poklady. Lokalita je volně přístupná, nicméně návštěvníci se musí vybavit vysokými (!) holinkami. Na lokalitu jsou pořádány vycházky, případní zájemci o exkurzi organizované skupiny se mohou obrátit na kancelář ČSOP Vlašim. ☒

Autor je koordinátorem programu Pozemkový spolek pro přírodu a památky Podblanicka. Kontakt – martin.klaudys@csop.cz

Suchopýr úzkolistý.

FOTO: MARTIN KLAUDYS

Místo pro přírodu

Pozemky vykoupené v rámci kampaně Místo pro přírodu doznaly další výrazný přírůstek – 6 hektarů pozemků (byť částečně jen vlastnický spolupodíl), propojujících mimo jiné tři dosud izolované části do jednoho celku. Další výkupy, včetně nových lokalit se chystají.

V době, kdy dostanete toto číslo Krásy našeho domova do rukou, bude konto kampaně kvůli zákonné povinnosti sbírku vyúčtovat uzavřené. Na účet 9999922/0800 budete moci začít přispívat opět někdy během léta.

O znovuootevření sbírky se dozvíte na www.mistoproprirodu.cz, www.facebook.com/mistoproprirodu i na www.csop.cz.

FOTO: LIBOR ŠEJNA

Dokáží se mláďata odchovaná handicapovanými čápy uplatnit v běžném životě? To měl dokázat experiment realizovaný v loňském roce záchrannou stanicí v Makově.

Příběh čápů z Makova

TEXT LIBOR ŠEJNA, JAN MORAVEC

Handicapovaní čápi bílí hnízdí v makovské záchranné stanici již 11 let. Za tu dobu odchovávali 32 mláďat. Dokáží se však čápata vychovaná rodiči, kteří nemohou létat a nemohou tedy mladé naučit všechny potřebné dovednosti, zapojit do volně žijící populace čápů? Přežijí v přírodě? Z hlášení na základě ornitologických kroužků se vědělo pouze to, že dva v minulosti odchovaní čápi se později objevili v Německu. To ze tří desítek ptáků není mnoho. Proto se pracovníci stanice ve spolupráci s naším předním odborníkem na radiotelemetrii RNDr. Lubomírem Peškem rozhodli v loňském roce opatřit čápata miniaturními vysílačkami a sledovat jejich osudy po opuštění stanice.

Jak probíhá radiotelemetrické sledování

Speciálními „batůžky“ s vysílačkami byla koncem června, tedy těsně před jejich prvními lety, opatřena čtyři z pěti čápat. Pojmenována byla Bára, Zuzka, Hynek a Ondra. Proč jen čtyři? Celý projekt se připravoval dva roky a tehdy nikdo netušil, že se podaří odchovat pět mláďat, což je rarita; většinou jsou odchována jen tři, výjimečně čtyři. A svoji roli samozřejmě hraje i cena. Zakoupení jednoho vysílače spolu s technologií přenosu dat přijde na 48 tisíc korun. Nejmladší čápě, Amálka, tedy odletěla stejně jako její předchůdci

pouze s ornitologickým kroužkem. Zařízení, které „batůžky“ obsahuje, pracuje na bázi nové technologie, rozšířené teprve v několika posledních letech. Na rozdíl od starších radiotelemetrických sledování, kdy byly předávány údaje prostřednictvím meteorologických družic, tato využívá k předání souřadnic polohy zvířat a dalších dat bohatě rozvinutou síť mobilních telefonních operátorů. Tato varianta je levnější a navíc umožňuje i zpětné ovládání vysílače kdekoli na světě, například při nedostatku energie (pokud je solární napájení nedostatečné) její šetření snížením množství odesílaných dat. Můžeme si to představit jako výměnu esemesek pomocí roamingu. Souřadnice jsou v určených hodinách shromažďovány v paměti a v určitou dobu zaslány na server. Podmínkou je pokrytí oblasti

některým telefonním operátorem, což nemusí v odlehlých oblastech platit. Zkušenosti z Afriky však ukazují, že takových míst je v současnosti již málo.

Současné vysílače jsou opravdu miniaturní a jejich váha nedosahuje většinou ani 1 % váhy zvířete, což je zatížení zanedbatelné. V našem případě byly použity vysílače o váze 27 g. Solární dobíjení zajišťuje panel velký zhruba 2x3 cm. K připevnění jsou použity speciální poteflonované pásky, které zajišťují minimální tření. Zkušenosti ornitologů z celého světa ukazují, že takovéto miniaturní zařízení ani tento způsob jeho připevnění nijak neovlivňuje chování a život sledovaných ptáků.

Na celém projektu spolupracoval i pořad Českého rozhlasu 2 Meteor, díky němuž mohla osudy čápat sledovat i veřejnost.

Čerstvě vylíhnutá čápata.

FOTO: LIBOR ŠEJNA

Co prozradily „batůžky“

Jak již bylo napsáno, vysílače dostala čápata koncem června. Přesně měsíc poté, 24. července, se poprvé vypravila mimo stanici. O pár dní později (2. srpna) byl Ondra nalezen mrtev. Osudným se mu stal, stejně jako mnoha jiným ptákům, sloup vysokého napětí vedoucího kolem záchranné stanice. Zbývající tři čápi začátkem srpna opustili stanici, Bára se však za pár dní vrátila. Důvodem byla zřejmě poraněná noha. Za tři dny se však i ona vypravila k jihu, přesněji řečeno k jihovýchodu. Posléze se připojila k Hynkovi a spolu s ním se několik dní zdržovala u Borovan, kde se postupně zformovalo zhruba dvacetihlavé čapí hejno, zatímco Zuzana zamířila sama (respektive s jiným hejnem) rovnou přes Rakousko a Maďarsko do Rumunska.

FOTO: LIBOR ŠEJNA

Instalace „batůžku“.

Bára s Hynkem letěli o něco západněji, přes Maďarsko do Bulharska. Tam – na jižním předhůří Staré Planiny u města Sevlievo – skončila cesta Hynkovi. Poté, co se několik dní jeho poloha nezměnila a vysílačka krom toho hlásila neobvykle nízkou teplotu, byli požádáni o pomoc bulharští kolegové. Ti potvrdili temné očekávání. Hynek je mrtev. Opět sloup vysokého napětí. Spolu s ním zde bylo nalezeno dalších dvanáct mrtvých čápů! Obě čapí dámy, každá jinou cestou, nakonec doletěly v pořádku do Afriky. I přes jisté problémy se spojením v závěrečné fázi letu a z toho plynoucí nervozitu (Bára se 25

dní neozývala), je jisté, že v polovině října byly obě čápice v Čadu (byť každá úplně jinde) a Bára se následně přesunula do Súdánu. Podrobně lze celou trasu sledovat na interaktivní mapě, kterou naleznete na www.rozhlas.cz/meteor/capi/.

Od konce října se nepodařilo navázat spojení. Samozřejmě nelze vyloučit poruchu vysílačů, byť jejich životnost byla odhadována na minimálně jeden rok. Možné je i úmrtí obou ptáků. Stále však zůstává naděje, že jsou v rozlehlých prostorech střední Afriky pouze dlouhodobě mimo signál. Na této naději nic nemění ani fakt, že se signál neobnovil s jarním tahem; mladí čápi někdy zůstávají v Africe i dva či tři roky.

Co tedy pozorování přinesla? Vlastní cesta čápů do Afriky nebyla nijak překvapivá, potvrdila již známá fak-

ta. Ani nejdelší denní přelet – 367 km – není nic mimořádného. Bohužel se potvrdil i další známý fakt, že úhyn ptáků v prvním roce života je až 50 %. A že jedním z největších nebezpečí jsou právě sloupce smrti (konec konců, i rodičovský pár přišel ke svému handicapu jejich vinou, jen měl při vši smůle přeci jen o trochu více štěstí).

Co bylo na chování čápat překvapivé, byl návrat Báry k rodičovskému hnízdu ve chvíli, kdy se zjevně necítila na další cestu. Asi zde intuitivně hledala ochranu, pomoc. Výzkum potvrdil, že přežijí-li mláďata nástrahy civilizace, nemají problém najít si hejno a zapojit se plnohodnotně mezi ostatní čápy. To je skvěle zjištění!

ZVÍŘE V nouzi

I přes postupnou výměnu nebezpečných sloupů jsou úrazy elektrickým proudem stále vážnou příčinou zranění volně žijících ptáků. V záchranných stanicích tvoří kolem 3 % příjmů, tedy kolem 500 zvířat ročně (což je ale samozřejmě jen nepatrný zlomek všech případů). Nejčastěji jsou s tímto zraněním přijímány poštolky obecné a káně lesní, najdou se však i tak vzácné druhy, jako výr velký (loní 10 kusů), luňák červený, luňák hnědý, orel mořský či orlovec říční. Popálených čápů bylo loni přijato 19.

Popáleniny patří k nejméně závažným zraněním. Jen něco málo přes 10 % pacientů se podaří navrátit do přírody. 70 % uhynie nebo musí být utráceno, zbytek zůstává trvale handicapován. Podpořit záchranné stanice národní sítě můžete darem na konto 33553322/0800.

Více o záchranných stanicích a jejich pacientech na www.zachranazvirat.cz.

Pomohou Ondra a Hynek ostatním ptákům?

Díky tomu, že cesta čápů byla silně medializovaná, reakce na obě tragická úmrtí na sebe nenechala dlouho čekat. E.ON, správce elektrických rozvodů v jižních Čechách, přislíbil vyměnit urgentně alespoň 30 nebezpečných sloupů v bezprostředním okolí záchranné stanice, aby nebyli ohrožováni ptáci vypouštění po léčení. Ve chvíli, kdy píšeme tyto řádky, je již vyměněno zhruba dvacet sloupů, takže se zdá, že slib bude splněn. Doufejme jen, že nezůstane u těchto třech desítek a výměny budou postupně pokračovat.

Podobnou reakci, tedy slib výměny sloupů za bezpečnější v kritickém úseku na úpatí hor, kde se ptáci tradičně před jejich přeletem shromažďují, hlásili i kolegové z Bulharska. O aktuální situaci ale nemáme žádné zprávy.

Libor Šejna je vedoucím Záchranné stanice živočichů v Makově.

FOTO: ARCHIV SPRÁVA KRNPAP, KAMILA ANTOŠOVÁ

Záchranná stanice KRNAP

V Národní síti je nováčkem, přijata byla jako třicátá v únoru tohoto roku, ale jinak jde o zařízení s dlouhou (a pohnutou) historií.

TEXT JAN MORAVEC

Ta sahá až do 70. let 20. stol., kdy při vrchlabské MiniZOO vznikl Útulak pro poraněná zvířata. Jde tedy o jedno z nejstarších zařízení tohoto druhu u nás. V prosinci 2008 zachvátil provozní budovu stanice požár. Stanice fungovala v silně omezeném režimu a nějakou dobu nebylo vůbec jasné, jestli bude obnovena nebo zrušena. Postupně byla pro potřeby stanice adaptována nedaleká budova bývalé genetické banky a skladů, generální rekonstrukce proběhla z prostředků Operačního programu Životní prostředí v loňském roce.

Vrchlabská stanice patří k těm menším. Skoro bych se nebál napsat, k nejmenším. Je složena ze dvou samostatných částí – na okraji zámeckého parku stojí několik voliér, v sousední klášterní zahradě pak již zmíněný domek, který slouží stanici jako zázemí; zde je léčebna, karanténa, zimoviště pro ježky, dvě rozletové haly (jedna pro dravce a druhá pro drobnější ptactvo), sklady, kancelář a také učebna. Před budovou je „babybox“, kam je možné po předchozí dohodě zraněné zvíře odložit v případě nepřítomnosti pracovníků stanice.

FOTO: ARCHIV SPRÁVA KRNPAP, KAMILA ANTOŠOVÁ

Kapacitně to stačí; loni stanice například přijala 159 zvířat (z čehož více jak polovinu tvořili ježci). Na nízké příjmy zraněných zvířat má samozřejmě vliv pustota velké části spravovaného území. Řada zraněných zvířat zde uteče lidské pozornosti. Vzhledem k tomu, že mluvíme o území národního parku, je to zcela v pořádku. Vždyť i zraněná a mrtvá zvířata jsou součástí přírodních procesů...

Specifikem krkonošské záchranné stanice je úzká spolupráce s dalšími pracovišti Správy Krkonošského národního parku. Díky tomu má možnost při příjmu zvířat využívat pomoci pracov-

níků územních pracovišť („hajných“) i strážců parku, pohybujících se v terénu po celých horách, při řešení jakýchkoli problémů má zázemí odborných pracovišť Správy. Specifická je také územní působnost, která na rozdíl od většiny ostatních záchranných stanic Národní sítě není vymezena hranicemi obcí s rozšířenou působností, ale hranicemi národního parku, respektive jeho ochranného pásma.

Krkonošská stanice se hodně věnuje ekologické výchově. Její těžiště je ve výše zmíněné provozní budově, která je k tomuto účelu speciálně upravená – je rozdělená na dvě části se dvěma samostatnými vchody; jedna polovina je určena právě pro ekovýchovné programy, zatímco druhá je léčebná a karanténní, pro veřejnost nepřístupná. Zajímavou „vychytávkou“ jsou okénka do rozletových hal, kterými mohou návštěvníci z přístupné části pozorovat dění

uvnitř, aniž by jejich obyvatele jakkoliv rušili. K voliérám, které sice slouží i trvalým handicapům, ale zejména pro léčení pacientů, se může veřejnost podívat jen dvakrát za rok, při Dni Země a na Vánoce. Volně přístupná všem návštěvníkům zámeckého parku je klec s handicapovanými jedinci káně lesní. Ekologická výchova probíhá v úzké spolupráci s ekovýchovnými odděleními Správy KRNAP, sídlícími v nedaleké pozoruhodné budově zvané Krtek. Loni stanici navštívilo přes 500 lidí.

Autor je redaktorem časopisu.
Kontakt – kna@csop.cz

FOTO: M. KORDA

10 let CHKO Český les

1. srpna letošního roku uplyne 10 let od vzniku chráněné krajinné oblasti Český les. Jejím vyhlášením bylo završeno mnohaleté úsilí dobrovolných i profesionálních ochránců přírody, kteří si po pádu železné opony uvědomili přírodní i krajinářské hodnoty území, po dobu 40 let pro veřejnost zcela uzavřeného.

TEXT TOMÁŠ PECKERT

Hlavním smyslem vyhlášení CHKO byla snaha zajistit náležitou ochranu přírody a krajiny ve vztahu k šetrnému hospodaření a trvale udržitelnému rozvoji cestovního ruchu. Základním předpokladem pro efektivní a koncepční ochranu přírody byla především dobrá znalost přírodních a krajinných hodnot území. V prvních letech existence CHKO proto Správa věnovala velké úsilí podrobnému poznání oblasti, jejích hodnot, ale i potenciálních rizik. Na tomto úkolu spolupracuje Správa CHKO s řadou odborných partnerů.

Co zde roste?

K plošnému poznání flóry a vegetace přispělo hlavně mapování biotopů soustavy Natura 2000. Detailnější pozornost byla věnována lučním společenstvům na podmáčených stanovištích. Byla zmapována zachovalá společenstva s výskytem vzácných a chráněných druhů rostlin, za účelem zajištění vhodného způsobu hospodaření.

V lesních porostech byla zvýšená pozornost zaměřena na borovici blatku a tis červený. Prostřednictvím izoenzymové analýzy byl zhodnocen stav populace borovice blatky s ohledem na míru její hybridizace s borovicí lesní. Populace blatky v přírodní rezervaci Farské bažiny tak byla vytipována jako nejvhodnější zdrojový materiál pro záchranu genofondu v Českém lese. Byla zpracována studie zaměřená na možnost reintrodukce tisu červeného na území Českého lesa

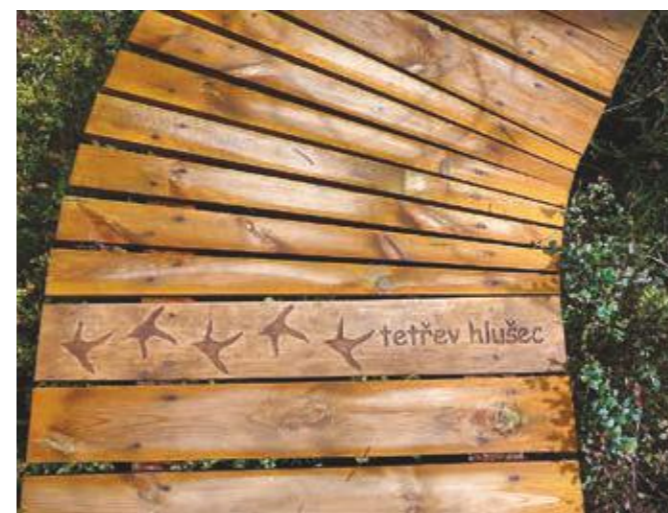

FOTO: BARBORA NOVÁKOVÁ

Z povalového chodníku na naučné stezce Podkovák.

FOTO: M. ŽÍZKA

Výsadby ovocných dřevin realizované v rámci Programu péče o krajinu.

(Roubíková a Zatloukal 2007). Na základě této studie bylo počato s projektem návratu této dřeviny zejména do oblasti Čerchova.

Významným partnerem při mapování a dokumentaci přírodních hodnot CHKO Český les byl Český svaz ochránců přírody (ZO ČSOP Kladská a ZO ČSOP Sylva Lunae). Prostřednictvím dotačního programu Ochrana biodiverzity bylo postupně zdokumentováno celé území CHKO z pohledu rozšíření invazních druhů rostlin, denních motýlů a starých ovocných odrůd.

Díky mapování denních motýlů byly objeveny dvě nové lokality modráška bahenního, u kterých byl následně zajištěn vhodný management z Programu péče o krajinu.

Podrobné mapování invazních druhů rostlin probíhalo v intervalu třech let a přineslo detailní znalost o rozšíření nepůvodních druhů rostlin v CHKO. Zásadní bylo zjištění poměrně silné invaze bolševníku velkolepého v severní části CHKO, nalezení několika významných ohnisek výskytu křídlatky, počínající invaze netýkavky žláznaté na některých příhraničních tocích a zdokumentování rozsáhlého ohniska třapatky dřípáté v povodí Radbuzy mezi Smolovem a Bělou nad Radbuzou. Získaná data jsou základním předpokladem pro efektivní a smysluplné omezování dalšího šíření těchto druhů.

Mapování starých ovocných dřevin vedlo k vytvoření databáze tradičních odrůd hrušní a jabloní, které byly v příhraniční oblasti Českého lesa pěstovány. Bohužel mapování rovněž odhalilo nepřilíh dobrý zdravotní stav těchto dřevin. Většina původních stromů, které se nacházejí v okolí zaniklých vsí, je dnes již ve stadiu rozpadu. Správa CHKO se proto ve spolupráci s vlastníky vhodných pozemků za finanční podpory Programu péče o krajinu snaží zajistit obnovu původního genofondu ovocných dřevin v krajině Českého lesa. Jako nejvhodnější řešení se ukázalo vysazování podnoží, na

které se po jejich zdárném uchycení budou roubovat rouby místních odrůd.

Bobr a ti druzí

Významným fenoménem podílejícím se v současnosti na utváření krajinného rázu Českého lesa je bobr evropský. Je to druh, jehož činnost se často dostává do konfliktu s člověkem. Díky dlouhodobému projektu České zemědělské univerzity je detailně zmapován vývoj bobří populace v Českém lese a zároveň se ve spolupráci se Správou CHKO hledají cesty, jak zajistit dlouhodobě udržitelnou existenci bobří populace ve vztahu k lidské činnosti.

Na území CHKO Český les probíhají i další projekty zabývající se sledováním vývoje populací vybraných živočichů.

FOTO: L. VOGELTANZ

Bobr evropský.

Nejvýznamnější jsou mezinárodní projekt Trans – Lynx, který je zaměřen na ochranu rysa ostrovida a běží pod záštitou organizace ALKA Wildlife, a mapování výskytu chřástala polního, které zaštiťuje Plzeňský kraj ve spolupráci se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně.

Ochrana nejceněnějších částí Českého lesa

Český les byl dlouhodobě opomíjen i z hlediska geologického poznání. Jedním z významných fenoménů tohoto území je český křemenný val, což je pásmo křemenných žil tvořící výrazné krajinné útvary. Hornicko-historický spolek Planá zpracoval podrobnou studii dokumentující tento fenomén v celém rozsahu.

Se zvyšujícím se poznáváním území Českého lesa se postupně rozšiřuje i síť přírodovědně cenných lokalit, u kterých je zajišťována pravidelná péče, především z Programu péče o krajinu. Jedná se zejména o zachovalá luční společenstva s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Pro zachování druhové bohatosti těchto stanovišť je nezbytné zajištění péče, spočívající především v pravidelném kosení a odstraňování nahromaděné biomasy. U řady lokalit bylo potřeba nejprve odstranit náletové dřeviny. Pro zachování prosperity populací některých druhů je žádoucí kombinovat pravidelné kosení s pastvou ovcí. Důvodem je částečné narušení travního drnu pomocí kopyt, za účelem vytvoření prostoru pro klíčení semen některých druhů (např. všivec lesní, lněnka pyrenej-

FOTO: JIŘÍ HLÁVKA

Rašeliniště Podkovák.

ská, hořec hořepník). Vzhledem k obtížné přístupnosti některých lokalit je tato činnost mnohde nahrazována i mechanickým narušováním souvislého travního drnu.

Kromě péče o hodnotné přírodní lokality jsou financovány i činnosti vedoucí k zvyšování ekologické stability území a k podpoře zachování krajinných struktur v krajině. Mezi tato opatření patří především péče o památné stromy, obnova vodního režimu, zajišťování protierozních opatření, zvyšování druhové pestrosti lesních porostů.

Nejreprezentativnější lokality týkající se jednotlivých fenoménů jsou vyhlášeny jako maloplošná zvláště chráněná území. Za období existence CHKO tak byla vyhlášena přírodní rezervace Smrčí za účelem ochrany zachovalých přírodě

FOTO: M. PROKOPOVÁ

Z houbařské vycházky pro veřejnost.

blízkých lesních porostů s převahou buku a s významnou příměsí smrku, jedle a kleny, přírodní památka Kolowratův rybník k ochraně jedné z nejbohatších populací rosnatky prostřední v ČR, přírodní památka Chodovské skály k ochraně rozsáhlého výchozu českého křemenného valu, přírodní památka Šelmlberk k ochraně reprezentativních skalních útvarů rozvadovského žulového masivu, přírodní památka Na kolmu, která byla vyhlášena k ochraně bobra evropského a obojživelníků, a přírodní památka Louky u Prostředního Žďáru k ochraně druhově bohatých lučních porostů na podmáčených stanovištích. Správa CHKO dále vyhlásila celou řadu památných stromů. Z nejvýznamnějších je třeba jmenovat památnou alej Dubovka v Zapomenutém údolí.

Přijďte se podívat!

Jednou z priorit Správy CHKO Český les je přiblížit přírodní i historické hodnoty této oblasti široké veřejnosti. V průběhu uplynulých deseti let byla vytvořena síť informačních panelů, které upozorňují návštěvníky na konkrétní přírodní a historické zajímavosti. Ve spolupráci Správy CHKO, Českého svazu ochránců přírody a Lesů České republiky za finanční podpory NET4GAS vznikly tři nové naučné stezky interpretující významné fenomény Českého lesa. V severní části CHKO je to naučná stezka Podkovák, přibližující tajemný svět vrchovišť, a naučná stezka Vodní svět, provázející návštěvníka atraktivní lokalitou osídlenou bobrem evropským. Součástí druhé zmínované stezky je i bobří pozorovatelná a zápisy v návštěvní knize svědčí o mnoha úspěšných pozorováních. V jižní části

FOTO: J. JURÁKOVÁ

Dny Českého lesa 2013.

CHKO vznikla naučná stezka Capartické louky, procházející květnatými loukami v okolí Capartic.

V loňském roce obnovila Správa za finanční podpory MŽP naučnou stezku Sklářství v okolí Lesné a otevřela nové vyhlídkové místo v přírodní památce Chodovské skály.

Zájemci o poznání Českého lesa mají rovněž možnost využít nabídky komentovaných exkurzí. S odborníky z různých přírodovědných oborů tak lze navštívit zajímavá místa Českého lesa. Každoročně vychází kalendář akcí „Pojďte s námi do přírody“, který obsahuje seznam přírodovědných akcí

pro veřejnost, které jsou plánovány v příhraničním regionu západních Čech. Na přípravě tohoto kalendáře spolupracuje řada subjektů, mezi jinými i Správa CHKO a ČSOP.

Tradiční akcí konající se od roku 2008, je Den Českého lesa, který pořádá Správa CHKO, LČR, Lesní správa Přimda a řada dalších partnerů z regionu. Cílem akce je opět přiblížit zájemcům přírodu a historii Českého lesa. Dosavadní ročníky byly zaměřeny například na pálení dřevěného uhlí, tavbu železa, rýžování zlata, sklářství, plavení dřeva, tlučení špačků. Letošní den Českého lesa se bude konat 6. června v Pernolci u Tachova. Hlavní náplní bude výpal milíře, tavba železa a prezentace regionálních produktů Českého lesa.

Od roku 2006 pravidelně vychází časopis Český les – příroda a historie, který rovněž přináší aktuální populárně-naučné informace z Českého lesa.

Od příštího roku bude v provozu návštěvnické středisko Dům přírody Českého lesa v Klenčí pod Čerchovem. V zrekonstruovaných prostorách historické budovy staré pošty bude pro návštěvníky připravena expozice zabývající se problematikou vývoje krajiny Českého lesa. Provozovatel návštěvnického střediska, městys Klenčí, ve spolupráci s AOPK ČR, Správou CHKO Český les připravuje v souvislosti s otevřením Domu přírody řadu aktivit zaměřených na poznání přírodních, historických i kulturních hodnot Českého lesa.

Závěrem lze říci, že vyhlášením chráněné krajinné oblasti Český les započala nová etapa vývoje tohoto specifického území. Ochrana přírody a krajiny spolu s udržitelným rozvojem cestovního ruchu se zdají být dobrou volbou pro budoucnost Českého lesa. ☞

Autor je vedoucím Správy CHKO Český les.

Kontakt – tomas.peckert@nature.cz

Na Kolmu – pohled z bobří pozorovatelny.

FOTO: M. PROKOPOVÁ

Krajinou povodní s dětmi

TEXT LADISLAV PTÁČEK

FOTO: LADISLAV PTÁČEK

jit více smyslu. Nejde přitom o nějaký samoučel, ale prvky souvisejí s tím, co chce panel sdělit.

Rozdílnou tvrdost dřeva stromů, které rostou v měkkém nebo tvrdém lužním lese, si třeba mohou ověřit u Zvonkohry. Každé ze zavěšených dřevěk zní při poklepu úplně jinak. Výborný je Chřástal, přesněji řečeno větvička se zářezy, která po přejetí jinou větvičkou vydává zvuk jako tento vzácný obyvatel zdejších luk. A význam přirozeně meandrujícího koryta pro ochranu proti povodním zase názorně ukazuje prvek Voda v korytě. Děti mohou vyzkoušet, kolik vody se vejde do meandru nebo narovnaného koryta, které jsou vydlabané do dřevěné fošny.

Když děti své nadšení přeznou, může se stát, že něco nevydrží. Dřevěný „koláč“, na kterém měly počítat leto-

Pokud máte rádi rozlehlé louky, remízky, říční zákruty a nevádí vám případně trochu mokra v botách, vydejte se z Jeseníku nad Odrou kolem Bernartic do Suchdola nad Odrou Krajinou povodní. Tato 4,5 km dlouhá naučná stezka vám na 9 zastaveních představí krásu Poodří i problémy, s nimiž se potýká. A nezapomeňte s sebou vzít děti. Stezka se jim bude líbit.

Asi největší výzvou pro návštěvníka je orientace na části stezky z Jeseníku do Bernartic, která vede po loukách na břehu Odry. Někde je vyznačena červeným šnekem, ale místy neznalý člověk váhá, jde-li správně. Schematická mapa, která je součástí panelů, většínou pomůže, ale místy je to trochu napínavé. Ideální by bylo mít s sebou živého průvodce, ale stačil by i elektronický, pověšený někde na webu nejlé-

FOTO: LADISLAV PTÁČEK

První půlka stezky je značena symbolem šneka.

Aby se nebloudili a nehledali nástup na stezku jako já, podívejte se na stránky programu NET4GAS Blíž přírodě (www.blizpripode.cz), v jehož rámci Krajina povodní vznikla. Najdete tady souřadnice prvního zastavení, které se nachází u lávky přes Odru nedaleko Jeseníckého rybníka.

Aby se děti sblížily s přírodou

Stezku vytvořila v roce 2014 ZO ČSOP Studénka a největší zásluhu na ní má Ondřej Bartoš. Je zaměřena hlavně na nejmladší návštěvníky Poodří. Ondrovým cílem bylo, „aby se děti trochu sblížily s přírodou, aby získaly představu o tom, jak funguje, a aby k ní získaly vztah“. Od tohoto zadání se odvíjí i netradiční vzhled zastavení stezky, který zaujme nejen děti.

K upevnění panelů založených na vtipných ilustracích slouží neopracované kmeny. Zpravidla jsou doplněny hravým prvkem, který umožní zapo-

kruhy, zřejmě použily jako terč, takže se rozpadl na několik kusů. A paličku u Zvonkohry neudržel ani řetízek, na kterém visela. Takovéto drobné provozní závady jsou ale u naučných stezek běžné a jdou snadno a levně odstranit.

Panely působí velmi živě, pro dospělého někdy možná až moc, ale děti se u nich určitě nudit nebudou.

pe i s trasou ke stažení do GPS navigace nebo chytrého telefonu. Tak pěkné stezce by lepší informační servis určitě slušel. (Poznámka redakce: CHKO Poodří má elektronickou aplikaci pro OS Android, jejíž součástí je i tato stezka. Pod jménem „Poodří“ je zdarma ke stažení v GooglePlay.) ☞

Autor je odborníkem na interpretaci místního dědictví. Kontakt – interpretaceptacek@gmail.com

Lamy v lomu

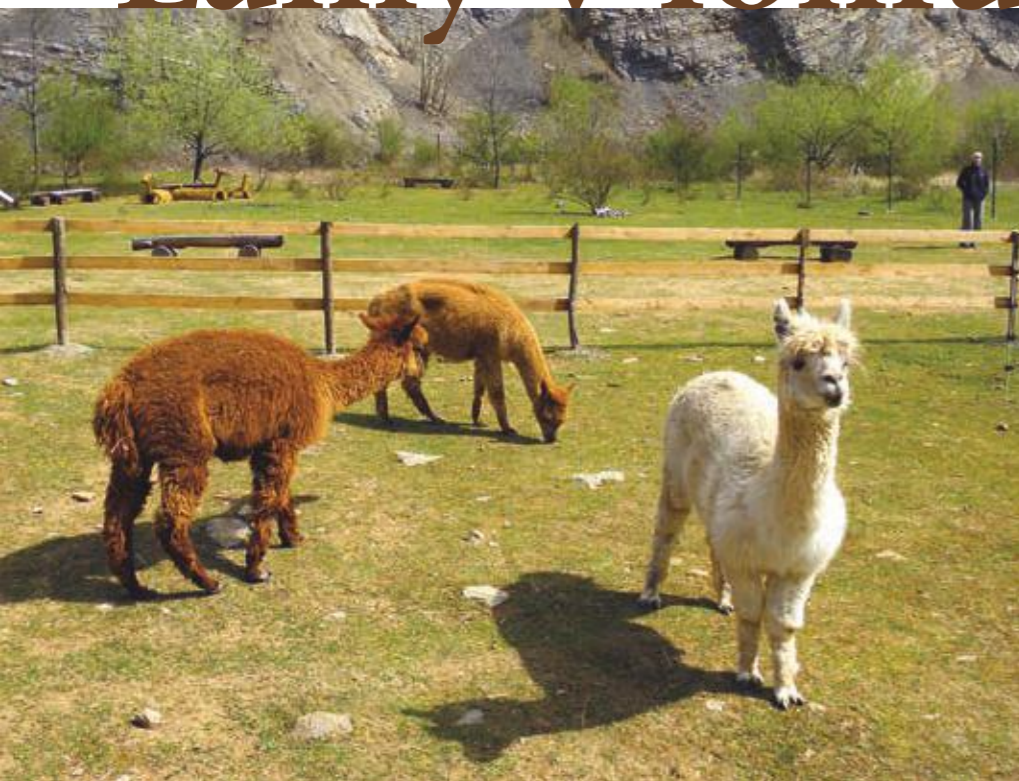

FOTO: JAN MORAVEC

Kopec Hády u Brna je jednou z přírodovědně nejzajímavějších lokalit v České republice.

Jeho jižní svah se vyznačuje velkou koncentrací ohrožených druhů, pestrostí přírody a proměnlivostí biotopů. Druhou stranou téže mince je ale rozsáhlý opuštěný vápencový lom, všudypřítomné zarůstání a postupná změna stanovišť, šíření nepůvodních druhů a přímý kontakt s městským prostředím se vším, co s tím souvisí – skládkami, vandalstvím a krádežemi.

Náš Pozemkový spolek Hády vznikl v roce 2000. Chtěli jsme tomuto území nabídnout nějakou alternativu a pomoci zdejší přírodu uchovat. To se nakonec povedlo! O deset let později jsme díky několika projektům vlastnili asi 20 ha pozemků a zbylou část jižního svahu od největšího vlastníka pozemků alespoň najímali. Podařilo se vyhlásit další chráněná území a postupně stabilizovat péči o nelesní společenstva. Tížilo nás však, že o přírodu na Hádech je stále menší a menší zájem. Exkurze

TEXT LUBOMÍR TICHÝ

pro školy byly méně vyhledávané, na Dny otevřených dveří pro veřejnost, tedy výlety do nejkrásnější části Hádu, přicházelo z téměř půlmilionového města „za humny“ pouhých 10–20 lidí. Jižní svah Hádu se stal ponurým místem s bezdomovci, hledači kovů a partičkami teenagerů.

Lamy přinášejí oživení

Součástí jižního svahu Hádu je i jámový lom Džungle. Původně měl být tento obtížně přístupný a zčásti již zavezený lom zcela zaplněný odpadem. Tomu se však podařilo zabránit. Na navážce s nepůvodní vegetací jsme v roce 2011 instalovali jednoduché ohrady a chovná zařízení a založili Lamacentrum – malou „farmu“ s chovem několika lam alpak. Alpaky jsou atraktivní, nenáročná a inteligentní zvířata, která lze využít k zážitkové pedagogice i k terapeutickým účelům. Chtěli jsme zde proto pro školní třídy, oddíly a skupiny vytvořit příjemné prostředí a zprostředkovat městským

dětem co nejtěsnější kontakt s těmito netradičními hospodářskými zvířaty. Kromě toho také ukázat Hády jako krásnou a cennou přírodní lokalitu.

Později jsme začali pracovat také s klienty se zdravotním postižením a občas se zvířaty cestujeme i do domovů důchodců a dalších zařízení. Postupně jsme zvládli nejen organizovat velký počet exkurzí, ale také otevřít o víkendech pro veřejnost. Ke stádečku lam přibýly čtyři ovečky a v letošním roce chystáme další zvířecí překvapení. Návštěvníci Lamacentra mohou pod dohledem přímo ke zvířatům. Dostanou zde od našich lektorů výklad nejen o lamách, ale i o Hádech, geologii a živé přírodě. Ochrana přírody tak najednou oslovuje i ty, kteří by se do této lokality jinak nikdy nevypravili.

Velkou výhodou je, že Lamacentrum můžete navštívit pouze pěšky. Musíte se tak hádeckou přírodou alespoň kousek projít. Návštěva u nás je proto spojena s víkendovou vycházkou, kterou využívá stále více obyvatel okolních sídlišť. Pro ně vloni vznikla nová naučná stezka „Hádecké lomy a okolí“, podpořená z programu NET4GAS Blíž přírodě.

Vždy alespoň jeden víkend v měsíci zpestřujeme nabídku dalšími programy pro rodiny s dětmi třeba oslavou lamích narozenin, křty mláďat, dny otevřených dveří v okolních chráněných územích, tvořením s dětmi, střiháním ovcí, sprá-

FOTO: STANISLAVA ŠVĚDOVÁ

dáním vlny atd. Do Lamacentra proto ročně přijde téměř deset tisíc návštěvníků všech věkových kategorií.

Projekt na podporu Lamacentra

Ani takový počet lidí však nestačí, abychom provoz Lamacentra sami zvládli financovat. K tomu nám pomáhají

dotace a projekty. Jedním z nich je projekt FNNO „Spojme síly, vraťme brněnské přírodě její bohatství“, realizovaný společně s další brněnskou neziskovou organizací Rezekvítek. Letos proto bude na Hádech zase pěkně živo.

Projekt zahrnuje práci s 10 třídami mateřských škol, 25 třídami základních škol, osobami s poruchami autistického spektra a také osvětovou akci pro veřejnost. Nejmenší děti se skrze pomůcky a úkoly ve školce a na programech v terénu seznámí s ročním cyklem přírody, vysadí strom a naučí se o něj pečovat. Starší děti seznámíme s obnovou přírody v člověkem významně narušené krajině. Žáci získají teoretický základ a v dalších dvou dnech vyrazí do terénu. Hádecké lomy jsou přitom ideální modelovou lokalitou. Pro děti a dospělé s autismem je nabídka aktivit ve volném čase hodně omezená. Otevřeli jsme pro ně proto roční „přírodovědný kroužek“ na míru. Pro školy a veřejnost pak v areálu Lamacentra vytvoříme stanoviště pro hravé poznávání našich živočichů. A jak jinak – zaměříme se na jejich schopnost obsazovat narušená území.

Lamacentrum a s ním spojená environmentální výchova tomuto území velmi pomohla. Hády tak už dnes nejsou „územím nikoho“, ale vyhledáva-

né výletní místo, kde se stále něco děje a kam se mnoho lidí rádo vrací. Vzniká tak pevné pouto lidí ke krajině. Mnozí jsou přítomni i ochotni při její údržbě nezištně pomoci. A dovolím si tvrdit, že velká část zdejších obyvatel chápe, proč jsou Hády pro Brno tak jedinečnou lokalitou. ☒

Autor je předsedou základní organizace ČSOP Pozemkový spolek Hády. Kontakt – tichy@sci.muni.cz

Lamy pečují o Hády

Pastva lam je využívána i k údržbě přilehlých pozemků. Vliv těchto zvířat na obnovující se stepní porosty je unikátní. Lamy zakládají tzv. kaliště, kde se koncentrují živiny z celého porostu. Naopak zbylá část pastviny je vystavena trvalému ochuzování o živiny, zejména pak o fosfor. Celková produktivita porostu proto postupně klesá, což je výhodné pro stresolerantní teplomilné druhy rostlin.

Je to již téměř třináct let, kdy byla na stránkách tohoto časopisu představena kampaň Uklidme svět! Je na čase podívat se, jak se „uklízí svět“ dnes.

TEXT IVA PEKLOVÁ

Uklidme svět! Co je nového?

FOTO: PETR KOLÍNSKÝ

Kampaň Uklidme svět! (Clean Up the World!) má nemalý záběr, přesto nejde o planá slova, když se mluví o úklidu celého světa. Jak takový globální úklid funguje? Není to tak složité, začne se totiž lokálně. V podstatě se sejdou skupina lidí, která kus svého okolí vyčistí od nepořádku a odpadků. Ať už jde o čištění pobřeží v Austrálii, ostrovů na Filipínách nebo parku v Horní Lhotě, v hlavní roli figurují dobrovolníci!

V České republice, kde si kampaň vzal pod ochranná křídla Český svaz ochránců přírody, se poprvé uklízelo již před téměř 23 lety. Od té doby se kampaň rozrostla do úctyhodných rozměrů – účastní se jí kolem 18 tisíc dobrovolníků ročně. V loňském roce v ČR proběhlo přes 220 akcí různých velikostí i zaměření, při nichž bylo krajinně odlehčeno od 157 tun odpadu (z toho 22 % bylo zrecyklováno).

Jak úklidy probíhají?

Probíhá to tak, že pořadatel (spolek, obec, škola, zájmová skupina, firma, nebo i rodina či jednotlivec) vybere lokalitu a termín pro úklid. Je nezbytné, aby pořadatel pro akci zajistil odvoz nasbíraného odpadu na skládku či tam, kam jednotlivé druhy odpadu patří. Potřebuje-li s něčím poradit, může se obrátit na kancelář ČSOP. Registraci svého úklidu do databáze kampaně (www.uklidmesvet.cz) může pořadatel navíc požádat o podporu ČSOP v podobě pytlů a rukavic k úklidu a propagace akce na webových stránkách. Úklid se tím automaticky stává součástí celorepublikového a celosvětového hnutí

Clean Up the World! (zaštitěného mimochodem UNEP – Programem OSN pro životní prostředí), ke kterému se hlásí přes 35 milionů dobrovolníků ze 130 zemí ročně.

Další možností, jak se kampaně zúčastnit, je přijít na jednu z pořádaných akcí jako dobrovolník. Přehled probíhajících akcí je taktéž uveden na webu kampaně www.uklidmesvet.cz.

Proč jsou úklidy potřeba?

V České republice je nelegální skládkování a bezohledné chování některých lidí v přírodě bohužel stále běžným jevem. Svě o tom ví například Lesy České republiky, na jejichž pozemcích se ročně řeší likvidace kolem 800 nelegálních skládek o rozloze více jak 10 ha.

Podle zákona o odpadech musí černé skládky likvidovat vlastníci pozemků na náklady původce, ten je však často obtížně zjistitelný. Nakonec to často dopadne tak, že skládka na místě leží a nic se s ní neděje. V tu chvíli mohou zasáhnout dobrovolníci. Pokud kontaktují například obecní zastupitelstvo, že chtějí zlikvidovat černou skládku nebo třeba uklidit v městském parku, obvykle se setkají s kladnou odezvou. Obce jsou za pomoc se sběrem odpadků vděčné, často pomohou zajistit kontejnery na odpad a pokryjí náklady spojené s jeho likvidací či recyklací. Podobně i správci lesů či další instituce.

Spolupráci s obcí si pochvaluje například paní Dandová z Jedomělic, na jejíž iniciativu z loňského roku město samo navázalo a obecní úřad převzal pořadatelství letošního úklidu do vlastních rukou.

FOTO: PATRIK SLÁMA

FOTO: PATRIK SLÁMA

Kde se u nás uklízí?

Uklízí se prakticky všude. Obce, parky, lesy, naučné stezky, chráněná území, koryta potoků a řek...

K tradičním akcím patří například úklid Vltavy pořádaný Sdružením pro Vltavu. Ani nepřízeň počasí nezastavila dobrovolníky při loňském úklidu v úseku Vyšší Brod – Boršov; 154 jich zde na kánoích a raftech naplnilo odpadem z řeky a jejich břehů osm velkých kontejnerů. Další velké akce uspořádali například organizátoři z Regionu Pošembeří (zapojili 28 obcí

ZDROJ: WWW.UKLIDMESVET.CZ

Kde všude se uklízelo v loňském roce.

a ulehčili přírodě od 35 tun odpadu) či ZO ČSOP Ekocentrum Říčany, jež zapojilo 18 obcí z Mikroregionu Ladův kraj a odpad odváželo po kamionech. Tuny odpadu se zlikvidovaly i při úklidech organizovaných spolkem Nová Akropolis, obcí Němčovice, Sdružením pro Holický les a dalšími.

V letošním roce se ke kampani přidaly další velké, již zaběhnuté akce – Čistě Krkonoše a Čistá Šumava, které probíhají v národních parcích, a Čistá řeka Sázava. K neobvyklým aktivitám se letos zařadil úklid vodní nádrže Pastviny, která se dočká úklidu jak suchou nohou podél břehů, tak pod vodou za pomoci potápěčského týmu.

Předávání ocenění pořadatelům úklidových akcí za soutěž „Kraj, který prokoukl“ a výhercům fotosoutěží v loňském roce.

Úklidy pod hlavičkou Uklidme svět! pořádají především základní a mateřské školy (loni 70 úklidů). Spolu s dětskými oddíly, jako je Junák či Sdružení mladých ochránců přírody, se školy postaraly o dvě třetiny účastníků (cca 12 tisíc lidí). Právě pomoc nejmenších dobrovolníků, která je cenná i tím, že v sobě nese také rozměr výchovný, se stala inspirací k vyhlášení nových soutěží.

Uklízecí soutěže

Tou první jsou fotosoutěže. V nich jde o to pořídit vtipnou a výstižnou fotografii přímo z místa akce, třeba za využití některého z nalezených „pokladů“. Letošní témata „kuriozita“ a „momentka“ jsou široká a při hodnocení bude posuzována originalita, nápad i kvalita fotografie. Nejlepší tři fotografie z každé kategorie budou, stejně jako v roce loňském, oceněny poukazem do outdoorového obchodu.

V další soutěži mezi sebou soupeří kraje o to, kde se bude konat nejvíce úklidových akcí. Proto, aby se akce započítala, ji organizátoři musí nejen přihlásit, ale také se s námi po akci podělit o své hodnocení, výsledky, případné fotografie, články o akci apod. V roce 2014 byl „Krajem, který nejvíce prokoukl“ kraj Středočeský s 68 úklidy. Lvi podíl na tom měl o. p. s. Region Pošembeří, který si s dalšími dvěma pořadateli vysloužil i peněžitou odměnu. Který kraj zvítězí letos?

Ať už na jaře nebo na podzim, pojďme naší krásné krajiny zase odlehčit od odpadků, co do ní nepatří. Můžete přitom vyfotit sebe nebo něco, co jste našli, a vyhrát v soutěži, podělit se o „proměnu“ vyčištěného místa na facebooku Uklidme svět! nebo se jen komorně potěšit z dobře odvedené práce. Pokud Vás také těší chodit do přírody, pojďte jí trochu pomoci. Nemusí vás to stát nic než trochu času.

Za podporu koordinátoři děkují štědrému generálnímu partnerovi kampaně, Nadačnímu fondu Veolia.

*Autorka je koordinátorkou kampaně Uklidme svět!
Kontakt – uklidmesvet@csop.cz*

FOTO: LIBOR ŠEJNA

V městech a na zahradách plní keře zpravidla úlohu okrasných stěn. Mají svoje dané proporce, podle kterých se keře striktně upravují. Mají také svoji estetickou hodnotu, a tak se bezostyšně sází barevné odrůdy z těch nejvzdálenějších koutů světa. Pro samou podstrko-

FOTO: JAN MORAVEC

Růže šípková.

vanou exotiku upravených „časopisových“ zahrad pěstitelé zapomínají na původní keře, které jsou nejen krásné, ale plní v naší krajině a na zahradách nezastupitelnou roli.

Keře české a exotické

Když se projdete mezi poli a prozkoumáte remízky, poznáte velkou část českých keřů. Další jsou na okrajích lesů a luk, kde tvoří významný pře-

chod mezi biotopy. Právě hranice rozličných biotopů jsou rájem pro biodiverzitu. Zřídka kdy se ještě můžeme setkat s keřovitými solitery na loukách či v rozvolněných sádkách, v lese pak tvoří střední zelené patro. Kolik z těchto druhů keřů máte na své zahradě? A kolik cizokrajných...? Jistě tento poměr ovlivňují i zahradnické společnosti, které hledí na zisk a dopady na přírodu neřeší. České druhy jsou téměř k nesehnání a informace o tom, odkud daný druh pochází, na sazenicích často také chybí.

Problémem krásných azalek, zlatic, tují a dalších nepůvodních keřů je fakt,

Budníček menší na trnce.

že mnohé z nich mají sterilní květy, nepoživatelné listy a plody. Jsou sice krásné na pohled, pro živočichy ale nepředstavují žádný zdroj potravy. Nehledě na to, že některé exotické druhy mohou mít invazivní charakter. Tyto „utečenci“ jsou pak velkou hrozbou pro původní divoká společenstva. Výsadba nepůvodních rostlin do zahrad je jednou z hlavních příčin neustálého růstu vlivu tohoto nešťastného fenoménu.

Keře bývaly živými ploty, chodilo se na jeřabiny, na hloh, na trnky, na šípky. Lidé si sbírali bobule, které představo-

České keře jsou krásné a nenahraditelné

FOTO: JAN MORAVEC

Jalovec obecný.

valy významný zdroj vitamínů, každý druh našel své místo v léčitelství. S moderní dobou si raději kdekdo zajde do lékárny, tam jsou takové bobule v tabletách a kapslích a keře jsou rázem na zahradě pro tento účel zbytečné.

Proč si původní keře na zahradě udržovat

Když už ne pro nás, tak pro mnoho divokých živočichů jsou naše původní dřeviny nepostradatelné. Jsou jejich živnými rostlinami. Někteří nejsou vybíraví, jiní (specialisté) potřebují pouze konkrétní druh dřeviny. Proto exotické rostliny nemohou pro tento účel našim domácím druhům konkurovat. Dr. Reinhard Witt, poradce dnes již mezinárodního projektu Natur im Garten (www.naturgartenplaner.de) porovnal „užitečnost keřů pro ptáky a hmyz“ a došel k výsledkům, které uvádíme v připojených tabulkách (dle publikace *Původní keře ČR a jejich využití v zahradách*, OS Pro živou krajinu).

Věděli jste, že jedním ze specialistů je i žluťásek řešetlákový? Jeho živnou rostlinou je krušina olšová a řešetlák počistivý. Dalším je ostruháček švestkový, motýl, jehož housenka žije na trnce. Ťuhýk si pro stavbu hnízda vybírá téměř vždy růži šípkovou nebo trnku

V povědomí mnoha z nás jsou keře v krajině spojeny s nedbalou elegancí. V místech obývaných člověkem se však při zmínce o keřích mnohým vybaví nelibivé křoví, nepropustná, pichlavá bariéra, jež je pro ně známkou nedostatečné péče.

TEXT KATEŘINA LANDOVÁ

FOTO: JAN MORAVEC

Vlevo vrba jíva, zde líska obecná.

FOTO: JAN MORAVEC

obecnou, housenka babočky osikové žije na jívě, zimolez obecný je živnou rostlinou pro motýla dlouhozobku zimolezovou, hloh a trnka jsou živnými rostlinami housenek otakárka ovocného. Dřín obecný, vrba jíva a líska jsou nejvýznamnějším zdrojem potravy pro hmyz na konci zimy, stejně tak ptačí zob obecný, jehož plody zůstávají na keřích a dozrávají až na jaře, pro ptáky.

Přitom není potřeba nepůvodní druhy zavrhovat. Některé jsou na zahradách zdomácnělé, nemají tendence se nekontrolovaně šířit a poskytnou i dostatek nektaru ve složitých květenstvích. Oblíbený „motýlí keř“ komule Davidova či popínava vistirie čínská jsou skutečně vyhledávanou občerstvovací stanicí mnoha druhů našich motýlů. Neznamenají ale potravu pro jejich housenky. Pokud na zahradě keře ještě nemáte a chcete nalákat motýly, ptáky, ježky do vaší blízkosti, pomozte vrátit pár keřů přírodě. Hledejte u lokálních zahradníků a popřemýšlejte nad divokým koutkem či živým plotem, solitérními keři nebo klidným zákoutím na vaší zahradě. ☺

Autorka je koordinátorkou programu Živá zahrada. Kontakt – zivazahrada@csop.cz

Nejoblíbenější hmyzí keře

Původní dřevina	Počet hmyzích druhů živičích se na rostlině
vrba jíva	213
hloh obecný	163
trnka obecná	137
líska obecná	112
růže šípková	103
ostružiník	85

Původní a nepůvodní keře z pohledu ptáků

Původní dřeviny	Počet druhů ptáků živičích se na bobulích	Nepůvodní dřeviny	Počet druhů ptáků živičích se na bobulích
svída krvavá	24	svída bílá	8
dříšťál obecný	19	dříšťál Thunbergův	7
jalovec obecný	43	jalovec virginský	8
hloh obecný	32	hloh Lavalův	3
jeřáb ptačí	63	bobkovišeň lékařská	3
brslen evropský	24	škumpa orobincová	2
trnka obecná	20	azalky	0
bez černý	62	zlatice prostřední	0

FOTO: JOSEF KOMÁREK

S ostřicemi, bylinami trávovitého vzhledu, se setkáváme v celé řadě přírodních stanovišť, počínaje suchými loukami, přes různé typy vlhkých luk a mokřadů, přes lesy až po horské louky a skalky nad horní hranicí lesa. Některé z nich jsou poměrně nenápadné a snadno přehlédnutelné. Jiné zase dovedou vytvořit mohutný, již z dálky nápadný trs nebo porost. Řada z nich je určitelná velmi snadno, některé jsou zase větším oříškem i pro zkušeného botanika. I z těchto důvodů jsme se rozhodli, že se pokusíme tyto bezesporu zajímavé rostliny přiblížit.

Ostřice není tráva!

Ostřice pochopitelně nejsou trávy, i když jim jsou podobné. Liší se však od nich celou řadou znaků. Jak tedy poznáme, že jsme našli nějakou ostřici a ne trávu? Celá čeleď šáchorovitých, kam patří také ostřice, je charakteristická většinou trojhrannou lodyhou (ostřice trojhrannou až zdánlivě oblou), která je vyplněná dřevem a nemá kolénka. Lipnicovitě (trávy) mají lodyhu oblou, kolénka jsou přítomna a lodyha (stéblo) je dutá.

Zcela charakteristickým útvarem ostřic je mošnička, která je listového původu a uzavírá plod a semeník. Tvar a odění (přítomnost chlupů či papil) mošničky patří k velmi důležitým určovacím znakům. Dalšími důležitými znaky je charakter výhonů, kořenů, barva pochev lodyžních listů, jazýček (blanitý útvar přirostlý k listové čepeli) a typ květenství (jednoklasé nebo víceklasé). Při určování ostřic je vhodné posuzovat kombinaci znaků a nespolehat se na jeden jediný.

Ostřice

České republiky

V nedávné době se na veřejnosti objevila kniha, která má pomoci přiblížit tyto zajímavé rostliny nejen odborným pracovníkům, ale také laické veřejnosti.

TEXT JOSEF A ZUZANA KOMÁRKOVÍ

Je zajímavé, že ze všech našich ostřic, kterých je u nás 83 druhů, je jedna jediná jednoletá. Je jí ostřice šáchorovitá, která je typická pro obnažená dna rybníků. Všechny další naše ostřice jsou vytrvalé.

Nejběžnější druhy ostřic

Jak již bylo řečeno výše, ostřice rostou na široké škále stanovišť a pro řadu biotopů je jejich výskyt charakteristický. Některé druhy jsou rozšířeny hojně na většině území, ale řada z nich je vzácných a lokálních.

Na různých, často ruderalizovaných stanovištích najdeme ostřici srstnatou, kterou poznáme podle na ploše chlupatých listů a mošniček. I na kulturních loukách se můžeme často setkat s ostřicí zaječí nebo ostřicí bledavou. Řada druhů ostřic je typická pro různé typy mokřadů a často určuje i jejich vzhled. Nízké ostřice, jako je ostřice obecná, prosová, šedavá a ježatá, udávají nízkostébelný ráz rašelinným loukám. Z vysokých ostřic patří k hojným ostřice měchýřkatá, štíhlá a kalužní, v nižších polohách pak ostřice pobřežní a ve vyšších polohách ostřice zobánkatá. Porost ostřice zobánkaté přitáhne naše oko sivě zelenou barvou. Již z daleka nápadné trsy na podmáčených loukách dokáže vytvořit ostřice latnatá a ostřice odchýlná nebo také ostřice vyvýšená, která je ale typičtější pro litorály (okrajové zóny) rybníků. Pro vrchovištní šlenky (zatopené prohlubně) jsou typické ostřice bažinná a ostřice zaplavovaná, které mají obě nápadně

Vlevo nahoře: ostřice měchýřkatá, zde: ostřice prstnatá.

FOTO: JOSEF KOMÁREK

nicí klásky na dlouhých stopkách. Na zbytcích slanišek můžeme potkat ostřici žitnou a ostřici ječmenovitou. Obě tvoří husté, tvrdé trsiky.

Také v lesích můžeme najít více druhů. Souvislý porost doká-

že zejména v olšínách vytvořit ostřice třeslicovitá; v některých oblastech zarůstá i louky a její kosení křovinořezem je opravdový zážitek. Naopak s jednotlivými trsiky se setkáváme u ostřice prstnaté. Charakteristické podkovovité trsy vytváří nejčastěji kvetoucí ostřice nízká, vyskytující se například v teplomilných doubravách. Karpatským dubohabřinám udávají ráz porosty ostřice chlupaté. Tu dobře poznáme podle tmavě zelených, tuhých, na okraji a líci chlupatých či brvi-

FOTO: JOSEF KOMÁREK

Ostřice obecná.

tých listů. Doubravy na písčích v okolí Hodonína jsou biotopem ostřice Fritschovy, která je jako jedna z mála našich ostřic svým výskytem vázána na písčité stanoviště. Dalším takovým druhem je ostřice pískomilná, rostoucí v borových lesích u Pardubic, a u Šluknova tvořící větší porosty i v silněji ruderalizovaných borech na propustných písčitých půdách.

Takto bychom mohli ve výčtu a popisu ostřic pokračovat dále a zajisté bychom popsali spoustu a spoustu stránek, a to není účelem článku. Chtěli jsme hlavně upozornit na výjimečnou publikaci o ještě výjimečnějších a zajímavějších rostlinách a doufáme, že se nám to povedlo. 📖

Autoři jsou členy ČSOP Hořepník.
Kontakt – komarek@centrum.cz

Nová pomůcka pro určování ostřic

V publikaci Ostřice ČR – terénní obrazový průvodce, kterou vydal Ústav lesnické botaniky ve spolupráci s Českým svazem ochránců přírody Hořepník, jsou zpracovány všechny druhy ostřic, které se na našem území přirozeně vyskytují, včetně nejčastějších kříženců a druhů, které by se zde mohly objevit. Každému druhu je věnována dvoustrana. Na první straně je podrobný popis se zvýrazněnými zásadními znaky, doplněný informacemi o výskytu v rámci ČR. Na druhé straně je síťová mapa znázorňující rozšíření daného druhu na našem území, kresba tvaru plodu (mošničky) a především pak fotografie důležitých částí rostliny. Právě fotografie dělají z této publikace určovací pomůcku, která nám tady chyběla.

Historie vzniku této knihy se začala odvíjet asi před deseti lety, kdy se členové ČSOP Hořepník při svých botanických výletech, kromě focení ostatních kytíček, začali věnovat právě ostřicím. Díky blízké spolupráci s odborníkem (nejen) na ostřice, našim kamarádem Radkem Řepkou, vyšla v roce 2007 publikace Mokřadní ostřice ČR. I přes několik chyb se tato publikace setkala s pozitivním ohlasem. Proto jsme se rozhodli, že se pokusíme nafotit všechny ostatní ostřice, které se vyskytují na území ČR.

Fotografie ostřic jsme pořizovali především na území naší republiky. Řadu druhů jsme nafotili v regionu našeho „rodného“ Prostějovska, ale také v druhově neuvěřitelně bohaté Hodonínské Dúbravě. Za ostřicí šlahounovitou jsme se vydali speciálně na Českomoravskou vrchovinu a za ostřicí velkonohou do okolí Mimoně. Za horskými druhy jsme vyrazili do našich hor. Díky tomu jsme se, se svolením příslušných úřadů, dostali na botanicky skvělá místa, jako je Velká kotlina v Jeseníkách nebo rašeliniště a kary ve vrcholových partiích Krkonoše. Za některými vzácnějšími druhy jsme vyrazili ale i na Slovensko, do Maďarska nebo Rakouska a nějaký materiál jsme přivezli také z Itálie a Rumunska.

Nicméně fotografie jen dokreslují každou ostřici, podstatný je především po odborné stránce vysoce erudovaný text Radka Řepky a Vítky Grulichy, který jednotlivé druhy rozpívá do každého detailu. Nebýt však Jarka Podhorného, který si finalizaci publikace vzal na starosti, kniha by zřejmě nikdy nevyšla.

Publikace vyšla v rámci programu ČSOP Ochrana biodiverzity, podpořeného Ministerstvem životního prostředí a Lesy České republiky, s. p. 📖

Hra Slepíčky

místo: nepřehledný terén (ideálně les)

pomůcky: papírové míčky (na každé dítě 3–5 ks), šátky (nejlépe hnědé a bílé)

role: slepičky – děti, kohouti – děti, liška – vedoucí, lasička – vedoucí, kuna – vedoucí

příprava: Na hru si připravíme papírové míčky a šátky. Polovinu papírových míčků označíme výrazným znakem, například hnědým proužkem. Takto označené míčky nám budou představovat vajíčka hnědých slepiček. Druhá polovina jsou vajíčka bílých slepiček. Několik míčků – vajíček, jak hnědých tak bílých slepiček, navíc označíme černým puntíkem. Tato značka nám ukáže, která z vajíček jsou zkažená pukavce. Děti rozdělíme do dvou týmů (bílé slepičky a hnědé slepičky). Každý tým si zvolí svého kohouta (ideálně nejzdatnějšího běže). Podle počtu dětí je třeba navýšit množství kohoutů (zhruba na 5 slepiček

1 kohout). Děti představující slepičky mají vzadu za pasem zastrčený šátek, kohouti nikoli.

hra: Přišel velký vítr a všem slepičkám rozfoukal hnízdečka s vajíčky. Proto je slepičky musejí všechna najít a uložit do nových hnízd. Ta však nesmí nikdo najít! Navíc je vše potřeba udělat co nejrychleji, aby vajíčka nevystydlala. A protože není nic tak jednoduché, jak se může zdát, les je plný nástrah a nebezpečí.

Bílé slepičky hledají bílá vajíčka a hnědé slepičky hnědá. Každá slepička má vlastní hnízdo (může si jej připravit před hrou), do kterého nosí svá vajíčka. Hru je možné modifikovat přidáním dalších hnízd, maximálně by jich však mělo být 5 na jednoho hrajičho. Slepíčka může nést pouze jedno vajíčko. Hnízdo může mít maximálně 5 vajíček a maximálně jedno z nich může mít černý puntík (pukavec). Hnízdečko, které má pukavce, je chráněné před nezvanými návštěvníky (lasičky a kuny).

Lasičky a kuny se je snaží vypátrat a vykrást (úlovky si odnáší na předem určené místo). Pokud slepička vidí, jak jí kuna

FOTO: LENKA ŽAITLIKOVÁ

nebo lasička vykrádá hnízdečko nebo se k tomu chystá, spustí pořádný povyk, aby zavolala na pomoc kohouta, který jí může odehnat. Je-li kohout úspěšný a chytí ji, musí se lasička nebo kuna na chvíli zastavit (zhruba na 10 vteřin) než se jí „zahojí“ zranění od kohouta (zároveň musí pustit všechna vajíčka, která ukradla). Pokud je chycena pětkrát, umírá a odchází ze hry.

Kromě lasičky a kuny je v lese také liška. Liška loví slepičky (vytáhne jí šátek). Chycená slepička vypadává ze hry a jde mimo hrací plochu. I před liškou slepičky chrání kohouti, kteří ji zahánějí stejně jako kunu a lasičku.

Lasička, kuna ani liška nesbírají vajíčka ze země.

Hra končí ve chvíli, kdy jsou všechna vajíčka posbírána nebo když jsou pochyťány všechny slepičky. Poté se slepičky vrátí do svých hnízdeček a spočítají, kolik se jim podařilo zachránit vajíček. Za každé vajíčko je bod. Za pukavce body nejsou. ☒

Lenka Žaitliková

Jarní zmatek

Slípka Ferdinka se schovala na stromě mezi dalšími ptáky a zvířátky. Najdete ji podle podobizny? Je skoro na vrcholku stromu. Už jste Ferdinku našli? Výborně! Kudy za ní můžete vylézt? Ostatní ptáci, motýli a veverka vám nechtějí uhnout z cesty. Musíte šplhat opatrně a přelézat tam, kde se větve dotýkají. Najdete volnou cestu ke slípce Ferdince?

ILUSTRACE: MOP FERDÍCI RAKOVNÍK

96 mužů a 43 žen průměrného věku 28 let tvoří dnes jednu z nejstarších ZO v Praze a ČSOP vůbec. Ve svém erbu mají stylizovanou ochmýřenou nažku pampelišky. V akci je vidělo nejedno chráněné území v Praze: Označovali SPR v Radotínském údolí, Branické skály, Cholupickou bažantnici, Šance-Točnou, z nichž na poslední dvě uzavřeli patronátní smlouvy.

Před pěti lety (červen 1980) na popud PSSPPOP a z pověření odboru kultury v Praze 6 zřídila 2. ZO ČSOP strážní službu v CHPV Divoká Šárka, která dnes v poštu 8 členů (jsou zároveň zpravodaji státní ochrany přírody v Praze 6) může být vzorem tohoto typu dobrovolné ochranné práce. Jen za rok 1984 odsloužili 1 764 hodin a pracovníci Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody se o jejich činnosti vyslovují s uznáním.

V Taraxacu funguje 6 zájmových klubů: Hydrologický, odborných studií, práce s mládeží, ekologie přírodních národů, ochrannářského mapování a osvětový klub Radar.

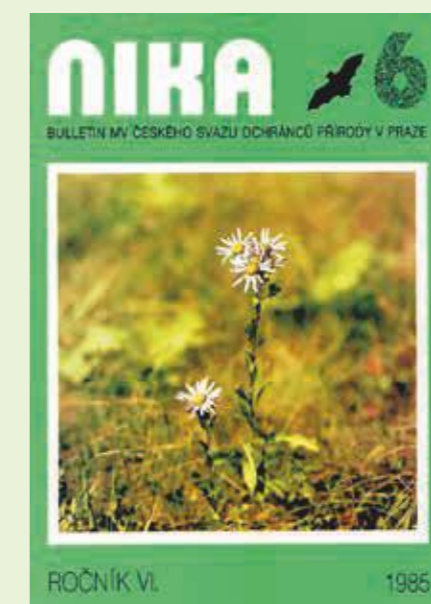
Hydrologický klub např. připravil a organizoval v r. 1981 2. etapu již dříve slavné „Akce Aqua“ s názvem „Studánky a prameny“. Nejdříve v brdských Hřebenech, později na území Velké Prahy. V letošním roce klub sleduje v Praze 35 lokalit drobných vodních zdrojů a je připraven na požádání poskytnout výsledky svých bakteriologických a chemických rozborů ze tří ročních odběrů k dalšímu využití. Také v okrese Mělník sledují 6 pramenů (4 odběry do roka).

Klub odborných studií zpracoval v loňském roce mimo jiné posudek na složiště popelovin elektrárny Mělník, vypracoval několik studií pro zřízení skládek TKO (tuhého komunálního odpadu) pro několik obcí, posoudil vliv těžby ložiska šterkopísku u Bakova n/Jizerou, dále pak metodický postup pro registraci devastovaných ploch okresu Mělník. Odborní pracovníci 2. ZO ČSOP zpracovali dále zásady péče o životní prostředí okr. Kladno, registrovali dřeviny na lokalitách v okolí Prahy a zabývali se i skládkou toxických odpadů pro Kovošrot Praha. Jistě cenná je i studie sledující hladinu podzemních vod v Horních Počernicích a Rudné u Prahy.

Jednou z náplní činnosti klubu práce s mládeží jsou dvoudenní brigády v polešá Hluboš na Příbramsku. Letos –

Před 30 lety

V loňském roce slavil Český svaz ochránců přírody 35 let své činnosti. Podívejme se proto dnes do novodobější historie, konkrétně do doby poloviny 80. let, kdy již byla činnost ČSOP stabilizovaná a v mezích tehdejších poměrů dělala spousty činností, na které věru mohla být hrdá. Přetiskujeme zkrácený článek S nažkou pampelišky na rukávě (autor Ivan Makásek), který vyšel před 30 lety, tedy v roce 1985, v časopise Nika. Podotkneme pro úplnost, že organizace, o níž je řeč, tedy 2. ZO ČSOP Taraxacum, byla faktickým (spolu)vydavatelem Niky.

fundovaností tvůrců, kterými jsou profesionální pracovníci a externí spolupracovníci Náprstkova muzea v Praze, kteří svůj další zájem orientují na dobrovolnou ochranu přírody právě na půdě organizace, o které jde řeč. Výsledkem jejich snahy jsou zajímavé články o životě primitivních národů a jejich ekologických vazbách na tamní životní prostředí, což může být přínosem pro oblasti třetího světa i poučením společností vyvinutějších.

Pravidelné večery v divadelku Radar v Praze Holešovicích pořádá „dvojka“ už několik let. Byly a jsou místem setkávání členů, a právě tak zdrojem ochranné osvěty.

ZO uspořádala v roce 1984 dvě výstavy ve své klubovně ve Spálené ulici, spojené s propagací ČSOP a bulletinu Nika. Na první poskytli své kresby Jan Vyčítal, Mikl a Tomáš Hrdý; jmenovala se Ochrana přírody a úsměv. Velký ohlas měla i druhá z kreseb Káji Saudka. K oběma byl vydán kreslený plakát.

V rámci společensko-propagační činnosti pořádalo Taraxacum již poněkolkáté tradiční River párty na vltavském parníku a společenský večer v Domovině, naposledy ve spolupráci s Klubem ochrany ježků 41. ZO ČSOP. V září t. r. se bude konat 2. ročník memoriálu Vladimíra Koláře, který je de facto soutěží ve znalostech místopisu, historie a přírodopisu Prahy.

Stálou popularitu mají i sportovní akce (sjezdy řek) a prázdninové tábory členů ZO a patronátních oddílů mládeže. ☒

26. května – přivedlo několik patronátních turistických oddílů mládeže své členstvo do brdských lesů, aby podobně jako jiné roky pomáhalo lesákům čistit paseky, stavět oplocenky a sázet stromky.

Brigády však pořádá tato ZO i na území hl. města; jak již bylo naznačeno v chráněných patronátních územích a v loňském roce se pracovalo na úpravách Dětského ostrova v Praze 5, na označení archeologických lokalit nad Břežanským dolem i jinde v Praze. Celkem odpracovali členové základní organizace v terénu v roce 1984 cca 5 500 hodin, což je asi 40 hod. na jednoho člena.

O práci klubu ekologie přírodních národů nejlépe svědčí vydávaná příloha zpravodaje „Taraxacum“, s názvem Winaminge. Jeho odborná náplň je dána

S MILANEM
DAMOHORSKÝM

Profesor Damohorský je jedním z nejvýznamnějších představitelů práva životního prostředí v České republice, zároveň je i stálým spolupracovníkem našeho časopisu. Pravidelně se lze na stránkách Krásy setkat s jeho souhrny legislativních novinek za uplynulý půlrok.

TEXT JAN MORAVEC

Nejen o právu životního prostředí

řekněme od počátku 70. let 20. století. V roce 1972 byla velká konference OSN o životním prostředí člověka ve Stockholmu a po ní víceméně vzniká jak mezinárodní právo životního prostředí, tak i národní právní úpravy. Byť samozřejmě nějaká legislativa regulující ochranu životního prostředí existovala již dříve. První přírodní rezervace u nás vznikaly dokonce už v 19. stole-

níkem a jakýmsi „obchvatem“ jsem se k tomu životnímu prostředí vrátil.

Kde vidíte největší problémy současného práva životního prostředí v České republice?

Problém českého práva životního prostředí je stejný jako problém celého českého práva a možná i celého unijního práva – je to jejich hypertrofie. Příliš moc regulace, jdoucí do velkých detailů, velké kazuistiky. Máme snahu upravovat právem úplně všechno do značných detailů, chybí nám obecné, stručné, jasné a široce vymezené formulace. Navíc právo velice často měníme. Nejen právo životního prostředí, ale například i finanční a správní předpisy, avšak i mnohé další zákony jsou někdy novelizovány dokonce několikrát během jediného roku. To znamená, že ani profesionální právníci se v tom již často plně neorientují. Jestliže daňové předpisy jsou novelizovány průměrně šestkrát za rok, zákon o odpadech třikrát za rok, tak o nějaké stabilitě a jasnosti práva nemůže být řeč. Také zde platí, že méně je více. Měli bychom mít méně obecných a jasně formulovaných norem, u kterých bychom však měli tvrdě tlačit na jejich vymáhání a prosazování v každodenní praxi.

Je v právu životního prostředí naopak něco, na co můžeme být hrdí?

Ono je hlavně moc dobře, že u nás za posledních dvacet, pětadvacet let vznikl poměrně komplexní systém tohoto práva. Myslím, že i přes různé problémy, tento systém poměrně obstojně funguje. Kámen úrazu nenacházím přímo v právu životního prostředí, ale ve stavebním právu, tedy ve stavebním zákoně, zejména v územním plánování atd. V územním plánování a stavebním řízení se scházejí všechny lidské zájmy, nejen ekonomické, ale i sociální a ekologické. Současně stavební právo je pojato příliš rezortně, příliš ekonomicky. Kromě toho je to prostředí velmi

FOTO: JAN MORAVEC

Zabýváte se především právem životního prostředí. Co si má člověk pod tímto oborem práva představit?

V podstatě jde o regulaci chování a vztahů lidí, resp. fyzických i právnických osob, k životnímu prostředí a jeho složkám, a to v tom smyslu, aby různé činnosti buď nebyly činěny nebo byly činěny pod určitou kontrolou. Je evidentní, že lidstvo na jedné straně příliš čerpá přírodní zdroje a na druhé straně do životního prostředí příliš věcí – odpadů, odpadních vod, odpadních plynů – uvolňuje a vrací. Tedy jde o tyto vlivy, též pomocí práva, alespoň trochu regulovat a mírnit.

Jde o poměrně mladý obor práva, kde lze hledat jeho počátky?

V moderním a komplexním smyslu je to tak před čtyřiceti až padesáti lety,

Profesor Milan Damohorský (vlevo) přebírá ocenění Příroda děkuje.

tí. Ještě mnohem dříve existovala třeba regulace lovu, ochrana lesa nebo horního práva, ale to mělo ekonomické, nikoli ekologické důvody.

To, že se zabýváte zrovna tímto oborem práva, souvisí s Vaším angažmá v dobrovolné ochraně přírody? Nebo Vás naopak právo přivedlo k ochraně přírody?

Vždycky jsem si myslel, že budu dělat přírodní vědy. Zoologie, botanika a další přírodní obory mne vždy velmi přitahovaly, lákaly a bavily. Asi tak do sedmnácti, osmnácti let svého života jsem tvrdil, že budu ředitelem pražské zoologické zahrady. Nicméně nakonec jsem se po vzoru svého otce stal práv-

prokorupční a prolobbistické. Kdyby územní plánování fungovalo relativně objektivně, neutrálně a bralo v úvahu všechny tři pilíře trvale udržitelného rozvoje, tak by asi bylo lépe i po stránce environmentální.

V současné době se připravuje novela zákona o ochraně přírody a krajiny, které by měla sjednotit podmínky pro jednotlivé národní parky, zrušit povinnost vyhlášovat národní parky samostatnými zákony. Myslíte, že je to správná cesta, nebo slepá kolej?

To je těžké dnes jednoznačně říct. Myslím, že současná úprava národních parků poměrně vyhovuje, problém je jen jejich zřizování zákonem, nikoli podzákoným předpisem. Na jednu stranu je to výhoda, díky které pro ně můžeme stanovit další speciální povinnosti, na druhou stranu je to nevýhoda – zákonem, tedy právní normou, která by měla být co možná nejobecnější, zde regulujeme poměrně velký detail a konkrétní situace.

Další často diskutovanou právní normou je vyhláška o kácení dřevin, která byla v poslední době několikrát změněna. Co si myslíte o její současné podobě? Je moc benevolentní, nebo naopak příliš přísná?

V první řadě si myslím, že nejsou žádné údaje o tom, jak moc a kde se vlastně kácí. Neexistuje žádný centrální registr a nevím, jestli si dělá Ministerstvo životního prostředí nějaké svodky z obcí. Nemáme tedy úplná a přesná čísla, vycházíme jen z fragmentů

údajů nebo ještě spíše z pouhé intuice. Osobně si myslím, že nazrál čas vedle administrativní metody, tedy povolovací procedury, začít uplatňovat to, co v § 9 předpokládá zákon o ochraně přírody a krajiny, ale nikdy nebylo naplněno, tedy ekonomické prostředky. Je třeba zřejmě zavést nějaký poplatek za kácení dřevin, který by byl účelově vázán ve prospěch opětovného vysazování. Protože vznik i zánik dřeviny je samozřejmě otázka dynamická, jak biologicky, tak lidsky. Sázím a kácím. Dovedu si představit, že ten administrativně-byrokratický režim bude trochu potlačen a že bude daleko víc toho ekonomického. Ale jsou tu i otázky výchovy, osvěty, vzdělávání a poradenství, které též zřejmě nejsou plně doceněny a využity.

Jak je tato otázka řešena v okolních zemích?

Na Slovensku je to myslím dosti podobné jako u nás, ale jak je to třeba v Německu nebo Polsku, to opravdu nevím. Někde je dáván větší důraz na to, že strom je součástí pozemku, je to tedy více soukromoprávní otázka. Samozřejmě hraje tu jistou roli i tradice. Přiznám se však, že jsem v detailu tyto otázky věcně ani právně nezkoumal, takže se tak ani nemohu do nějakého hlubšího rozboru pouštět. Zeleň je velmi vázaná na národní území, takže zde žádná nadnárodní provázanost legislativy neexistuje.

Ted' se novelizoval zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Ten také patří do práva životního prostředí?

Ano, velmi to souvisí. Ne náhodou je tento rok vyhlášen OSN mezinárodním rokem půdy. Protože půda velmi trpí zástavbou, erozí, desertifikací a deforestací, dramaticky jí ubývá. Může tak být brzy velkým problémem uživit lidstvo. Myslím, že novela zákona, která mimo jiné zmírňuje právní režim pro vyjímání pozemků ze zemědělského půdního fondu za účelem různé výstavby, zejména snížením výše odvodů (poplateků) za odnímané pozemky, není moc šťastná. Schválení něčeho takového právě v roce, kdy světové společenství volá po účinnější a přísnější ochraně půdy, jde zjevně proti duchu doby.

O této normě se mluví většinou v souvislosti se zástavbou zemědělských pozemků, ale my

narážíme dost často na opačný problém, tedy ochrana zemědělského půdního fondu versus ochrana různých přírodních biotopů, které na zemědělských půdách vznikají.

To je podle mě problém ryze ekonomický, protože zákon o ochraně zemědělského půdního fondu oproti lesnímu zákonu nedává vlastníkově nebo nájemci povinnost hospodařit. Tito nemusí hospodařit, do toho je nutí ekonomická situace. Minimálně z pozemků musí platit daně. Je tedy otázkou, jak vše nastavit ekonomicky tak, aby buď nehosponařil vůbec, anebo lépe hospodařil nějakým mírným a šetrným způsobem, například ekologicky. Zatímco vlastník lesa musí hospodařit a musí dělat určité zásahy, tak u zemědělské půdy tato povinnost pro uživatele půdy ze zákona nevyplývá. Jediné, v čem je vlastník zemědělské půdy limitován, je jeho povinnost nepůsobit stavem vlastního pozemku škodu ostatním vlastníkům, což je např. otázka plevelů či náletů.

V poslední novele je ale paragraf, který pod poměrně vysokými sankcemi zakazuje užívat zemědělskou půdu k nezemědělským účelům. Nelze takové neobhospodařování pozemku vnímat jako „využití pozemku k nezemědělským účelům“?

To je samozřejmě otázka. Myslím však, že nikoliv. Pokud to nevádí sousedům, tak si nemyslím, že by to měl být důvod k sankcionování. Dokud však toto ustanovení neprovede život a nebude na to nějaká soudní judikatura, tak je těžko říci, jak to přesně vnímat a vykládat. Někdy vyvolá obavy to, co reálně problémem není, a naopak.

Je o právo životního prostředí mezi studenty zájem?

Jsem rád, že zájem je docela velký. Právo životního prostředí je předmětem povinného základu. Máme několik desítek diplomantů každým rokem, kolem dvaceti doktorandů a zejména máme samostatnou katedru, která má sedm učitelů – profesora, docenta a pět odborných asistentů. Navíc se nám podařilo vytvořit i modul „Právo a ekologie“, v jehož rámci mají studenti řadu výběrových a volitelných předmětů, studentských vědeckých odborných činností či zahraničních pobytů v rámci programu EU Erasmus+. Právo životního prostředí vyučují i ostatní

právnícké fakulty v Brně, Olomouci a Plzni. Takže oproti období přelomu 80. a 90. let minulého století, kdy nás bylo jen několik studentů nadšenců ve vědeckých seminářích již zesnulého docenta JUDr. Zdeňka Madara, DrSc., bych řekl, že zažíváme docela boom tohoto oboru a máme velmi dobré výsledky.

Jak vypadá mezinárodní spolupráce při studiu práva? Jsou zkušenosti z národních právních systémů přenositelné?

Na rozdíl od jiných oblastí práva, například trestního, občanského či správního, právo životního prostředí je hodně mezinárodním oborem. Z českého práva životního prostředí tvoří nějakých 70–80 % unijní právo, další část je mezinárodní právo a jenom maximálně 20 % je svébytně české právo. Velmi provázány jsou třeba ochrana ovzduší, vody, mezinárodní obchod ohroženými druhy, nakládání nebezpečnými odpady atd. Na národní úrovni se pak řeší zejména dřeviny, jak už jsme říkali, půda a les. Prostě to, co je svázáno s konkrétním územím. Problémy jsou však i zde dosti podobné, takže je možné se navzájem inspirovat.

Jste zakladatelem a předsedou České společnosti pro právo životního prostředí; co je to za organizaci?

Jde o spolek (dříve občanské sdružení), který sjednocuje téměř stovku právníků, zčásti i nepravníků, kteří se zabývají právem na příznivé životní prostředí, a to jak teoreticky, z akademické sféry, tak i prakticky, ze státní správy. Dvakrát, třikrát ročně vydáváme časopis České právo životního prostředí, nepravidelně (dle finančních možností) pak také ročenku v anglickém jazyce. Každým zhruba druhým rokem pořádáme Dny práva životního prostředí, což jsou diskusní setkání k nějakému aktuálnímu tématu. Letos to bude například možná trochu kontroverzní téma „Nový občanský zákoník a ochrana životního prostředí, zvířata a rostliny“. Snažíme se zkrátka spojit na bázi jakési vědecké a odborné společnosti co nejvíce lidí, kteří na jedné straně znají právo a na druhé straně chtějí něco dělat pro životní prostředí. Vše podstatné lze nalézt na našich webových stránkách (www.cspzp.com). ☒

Novinky v českém právu životního prostředí na přelomu let 2014/2015

Náš článek velmi stručně představuje nově schválenou legislativu na poli ochrany životního prostředí v období od podzimu roku 2014 až po jaro 2015.

Od 1. 4. 2015 je účinná novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí (provedená zákonem č. 39/2015 Sb.), která mění právní úpravu samotného procesu posuzování vlivů i na něj navazující řízení (typicky územní nebo stavební řízení dle stavebního zákona). V procesu posuzování vlivů na životní prostředí dochází ke změně vymezení některých záměrů nebo posuzovaných vlivů. Novou právní povahu bude mít také závěr zjišťovacího řízení. Negativní závěr (tj. proces posuzování vlivů bude ukončen závěrem) má nově povahu rozhodnutí, a tím bude podléhat správnímu i soudnímu přezkumu. Výstupem z procesu EIA se stává závazné stanovisko, jehož podmínky budou muset být zahrnuty do navazujících rozhodnutí (územní rozhodnutí, stavební povolení). Prodloužení platnosti stanoviska bude podléhat přezkumu, zda nedošlo ke změně v území, novým znalostem, atd. Nevládní organizace (spolky) budou oprávněny účastnit se navazujících řízení, pokud existují alespoň 3 roky nebo pokud předloží listinu s nejméně 200 podpisy a do řízení se do 30 dnů od jeho zahájení přihlásí. Tyto nevládní organizace budou mít právo odvolávat se (i bez účasti v řízení) a žalovat navazující rozhodnutí s tím, že jejich žaloba bude mít odkladný účinek, pokud by realizací záměru mohly být způsobeny závažné škody na životním prostředí. Soud by měl o žalobě rozhodnout do 90 dnů. Novela také zavádí povinný přezkum posuzovaného a skutečně realizovaného záměru. Novela má velmi přísná přechodná ustanovení a mnoho z nových povinností se aplikuje i na již probíhající řízení. V uplynulém období byla také schválena novela zákona o ochraně zemědělského půdního fondu (provedena zákonem č. 41/2015 Sb.), která stanoví podmínky pro využití zemědělské

půdy pro pěstování plantážních dřevin, použití sedimentů nebo udělování souhlasu s odnětím půdy ze ZPF z důvodu výstavby dopravní a technické infrastruktury. Novela však bohužel snižuje poplatky za odnětí pozemků ze zemědělského půdního fondu, které se podařilo teprve před několika lety zvýšit, a i přesto jsou považovány za nedostatečné pro ekonomickou motivaci k ochraně zemědělské půdy. Zřejmě tak jde o svérázný příspěvek Parlamentu České republiky k Mezinárodnímu roku půdy, kterým rok 2015 vyhlásilo Valné shromáždění OSN ?!

Neschválené a připravované

Na říjnové schůzi Poslanecké sněmovny byl v prvním čtení zamítnut senátní návrh zákona o NP Šumava (sněmovní tisk č. 250), který mimo jiné umožňoval masivní novou výstavbu na území národního parku. Ministerstvo životního prostředí intenzivně připravuje novelu zákona o ochraně přírody a krajiny, která komplexním způsobem mění právní úpravu národních parků. Na konci března by tato novela měla být projednána Legislativní radou vlády. Ministerstvo životního prostředí předložilo do meziresortního připomínkového řízení věcný záměr zákona o odpadech a věcný záměr zákona o výrobcích s ukončenou životností. Na předložené věcné záměry by pak měla navazovat i paragrafová znění těchto předpisů. Hlavním cílem ministerstva je nová komplexní úprava problematiky odpadů, která již bude plně v souladu s unijním právem. Do meziresortního připomínkového řízení byl předložen také návrh nařízení vlády o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění odpadních vod a náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod podzemních. V lednu vláda ČR při diskuzi o Státní energetické koncepci otevřela i otázku zachování či prolamování limitů pro těžbu hnědého uhlí, své rozhodnutí však odložila až na červen 2015. ☒

Milan Damohorský a Petra Humlíčková
Autoři působí na Právnícké fakultě Univerzity Karlovy (M. Damohorský je jejím proděkanem).

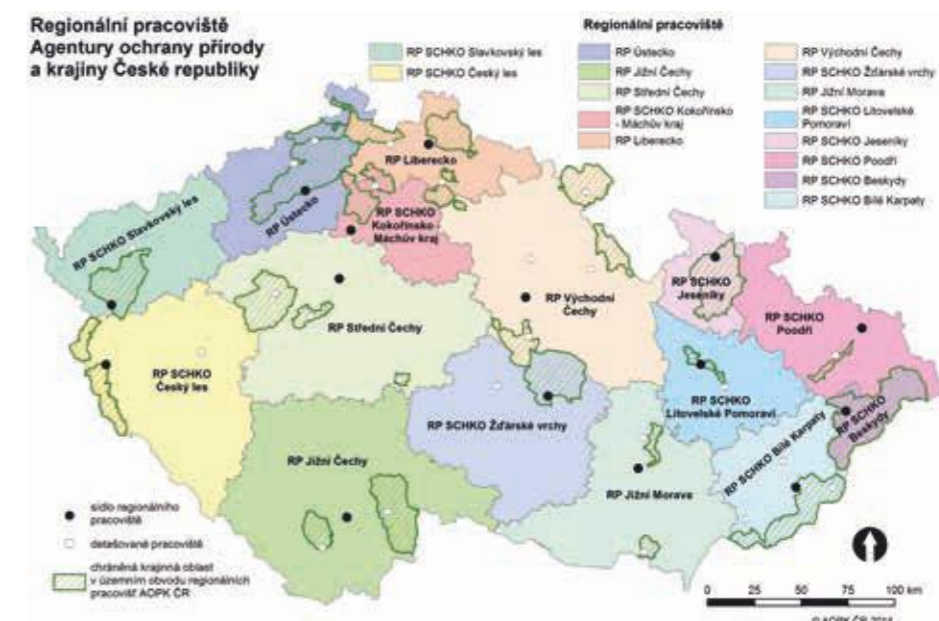
Zanikly správa CHKO?

Na začátku tohoto roku došlo ke změnám v uspořádání a kompetencích státní ochrany přírody. Lze říci, že státní správa v ochraně přírody a krajiny nyní dokončila svou reorganizaci, trvající prakticky dvacet let. Jejím výsledkem je vznik správního úřadu – Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) s celostátní působností a regionálně zajišťovaným výkonem státní správy a péče. Podařilo se tak zpevnit zákonem o ochraně přírody a krajiny již v r. 1992 zkonstruovaný model speciální státní správy.

TEXT PAVEL PEŠOUT

Do konce roku 2014 byla organizační struktura AOPK v oblasti výkonu státní správy nastavena nedostatečně, složitě a nepřehledně. Výkonem státní správy na území CHKO, národních přírodních rezervací a národních přírodních památek byly zákonem pověřeny jednotlivé správy CHKO, nebyly jim však zřízeny jako správní úřady. Správy CHKO byly pouze regionálními pracovišti AOPK, která však správním úřadem nebyla. Kromě státní správy AOPK vykonávala na základě pověření MŽP řadu odborných činností, při jejichž zajišťování nebylo možno zcela odstranit překryv mezi působností obou typů regionálních pracovišť – správ CHKO a krajských středisek (týkalo se to např. administrace dotací).

Nedostatečné ukotvení správ v zákoně a nepřehledná organizace státní ochrany přírody nebyly dlouhodobě udržitelné, a proto již od r. 1995 probíhaly snahy o ustavení speciálního správního úřadu v ochraně přírody a krajiny. Všechny postupně

ztroskotaly – některé již ve vládě, jiné v Poslanecké sněmovně či Senátu. Naštěstí však nedošly realizace ani početné opačné snahy – o oborovou či územní demontáž státní ochrany přírody, zrušení speciální státní správy apod. Nakonec konsolidaci přinesla potřeba standardního uspořádání orgánů státní správy v souvislosti s přijetím služebního zákona. Od 1. ledna 2015 tedy byla AOPK nově zřízena zákonem (konkrétně novelou zákona o ochraně přírody a krajiny tzv. změnovým zákonem) jako správní úřad s celostátní působností se sídlem v Praze.

Od prvního ledna zároveň došlo k významné reorganizaci AOPK. Čtyři hlavní hlediska, které byla při tvorbě nového uspořádání respektována, jsou: 1. výkon státní správy a péče o chráněná území musí být dominantně zajišťováni místně – prostřednictvím regionálních pracovišť, 2. regionální pracoviště se ve svých působnostech nepřekrývají, 3. regionální pracoviště jsou tak velká, aby na každém mohlo být kompletní zastoupení potřebných odborností, 4. objektivizované zatížení regionálních pracovišť je porovnatelné.

Výsledkem je 15 regionálních pracovišť, z nichž některá, pokud zajišťují správu více CHKO, mají i několik

„oddělení“ (detašovaných pracovišť – blíže na www.nature.cz). Na první pohled se může jevit zmateně volba jejich názvů. Je za tím snaha uchovat názvy pracovišť „správa CHKO“, na které jsou místní partneři přivyklí, a to ať již jsou v závislosti na své velikosti na úrovni regionálního pracoviště či oddělení.

Odpověď na úvodní otázku je tedy NE. Správy CHKO vždy byly, stejně jako jsou nyní, pracovišti AOPK (dříve Správy chráněných krajinných oblastí, Správy ochrany přírody, Českého ústavu ochrany přírody a ještě před změnou režimu Krajských středisek památkové péče a ochrany přírody).

Každou organizační změnu provázejí potíže a různé nepříjemnosti, nicméně odstranění překryvů mezi regiony, vytvoření dostatečně velkých regionů, aby zde mohly být zastoupeny všechny potřebné profese, a zejména stabilizace speciální státní správy v ochraně přírody zřízením správního úřadu zákonem za to rozhodně stojí. Nastalá změna v organizaci státní ochrany přírody by měla v základních obrysech být trvalá. Státní ochranu přírody nyní čeká přechod na režim služebního zákona, ale to je již jiný příběh... ☒

Autor je zástupcem ředitele Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.
Kontakt – pavel.pesout@nature.cz

Český svaz ochránců přírody se zaměřuje nejen na ochranu přírody v České republice, ale spolupracuje také se zahraničím, protože příroda nemá hranice a je při její ochraně dobré využít i zahraniční zkušenosti.

TEXT STANISLAVA BARTOŠOVÁ

Jedním z dlouhodobých zahraničních partnerů ČSOP je katalánská organizace Xarxa de Custòdia del Territori. Ta, spolu s dalšími organizacemi (francouzskou Conservatoire d'espaces naturels du Languedoc-Roussillon, španělskou organizací Prysma, celoevropskou sítí ochránářských organizací Eurosite a také s italskou Legambiente Lombardia, což je další dlouhodobý zahraniční partner ČSOP), realizovala v letech 2011–2014 projekt LandLife. Tento projekt si položil za cíl rozvíjet a propagovat land stewardship (což lze si nejlépe přeložit jako správcovství pozemků) jako efektivní a úspěšný nástroj ochrany přírody a biologické rozmanitosti.

Koncept land stewardship je založen na široké spolupráci vlastníků půdy a dalších subjektů (pozemkových spolků a obdobných organizací, zemědělců, lesníků, místních úřadů, státních institucí atd.) s cílem udržitelnosti, zachování biologické rozmanitosti a přírodních hodnot. Aktivita

Správcovství pozemků v Evropě

projektu LandLife směřovaly k prezentaci těchto aktivit, prohloubení spolupráce organizací, které se jimi v různých zemích Evropy zabývají, a také k přípravě vzniku evropské organizace pozemkového správcovství, která by jednak přispěla k intenzivnější vzájemné spolupráci a výměně zkušeností, jednak by mohla lépe prosazovat společné zájmy na celoevropské úrovni a v institucích EU.

Český svaz ochránců přírody byl přizván ke spolupráci na některých částech tohoto projektu. Mohl do projektu přispět svými zkušenostmi z programu pozemkových spolků, což je jedna z velmi významných součástí zmíněného správcovství pozemků. ČSOP se zapojil aktivitami ve dvou ročních akce Landlife week, která měla za účel ukázat, jaké různé ochránářské aktivity se konají v rámci jednoho konkrétního týdne po Evropě. Přispěl i do sborníku příkladů dobré praxe, kde byly jako příklady z České republiky vybrány Záchrana Podlešákova jilmu u Boubské (Pozemkový spolek Šumava) a bělokarpatského „pralessa“ Ščurnica (Pozemkový spolek KOSENKA).

Kongres

Vyvrcholením celého projektu LandLife byl první evropský Land stewardship kongres, který se konal 5.–8. listopadu 2014 v Barceloně. Tohoto kongresu se účastnilo zhruba 250 účastníků z různých zemí – nejvíce pochopitelně ze Španělska a Itálie, zastoupeno bylo také Holandsko, Francie, USA, Česká republika (pro-

FOTO: ARCHIV XCT

střednictvím dvou zástupců ČSOP) a přítomni byli i zástupci evropských institucí. Významným hostem kongresu byl pan Brent A. Mitchell z USA, stojící za rozvojem pozemkového správcovství v Evropě (i pozemkových spolků v České republice), který měl úvodní proslov celého kongresu a účastnil se dalších aktivit. Pro mě jako nepamětníka těchto počátků měla velký přínos přednáška na téma vzniku a rozvoje pozemkospolkového hnutí v Evropě, kde bylo možno na archívních záběrech poznat i některé členy ČSOP, kteří se účastnili zrodu pozemkospolkového hnutí v České republice.

Kongres se odehrával v inspirativním prostředí barcelonského vědecko-technického muzea Cosmocaixa, které

kromě populární částečně interaktivní expozice disponuje vhodnými přednáškovými sály i dalšími konferenčními prostory. V rámci bohatého programu kongresu se konala řada seminářů a workshopů v několika tematických blocích. Některé se věnovaly přímo konkrétním aktivitám a příkladům dobré praxe – např. pozemkové správcovství řek a mokřadů, management luk a pastvin –, jiné se věnovaly dalším souvisejícím tématům, jako třeba debata o chystané evropské směrnicí o půdě, klíčové otázce pro úspěšně dotovaný projekt, pozemkové správcovství jako nástroj pro budování ekologických infrastruktur v Evropě apod. Na závěr byl pro zájemce přichystán celodenní výlet do terénu, ke zhlédnutí konkrétních příkladů dobrého správcovství pozemků.

Barcelonská deklarace... a co dál?

Důležitou součástí kongresu bylo také rozvíjení vzájemné spolupráce, a to na regionální i evropské úrovni. Proto byla část programu věnována krokům vedoucím ke vzniku evropské sítě pozemkového správcovství, která by se mohla stát významným hráčem na poli evropské legislativy a institucí. Účastníci debatovali nejen o cílech, ale vyjasňovali si také rozdíly plynoucí zejména z odlišného pojetí problematiky správy pozemků v jednotlivých zemích. Shodli se vesměs na tom, že důležitými úkoly pro nejbližší období bude najít nejvhodnější strukturu i šíři takové sítě, shodnout se na společných cílech a v neposlední řadě také nalézt zdroj financování pro nezbytné aktivity. Na závěr se zástupci zúčastněných organizací slavnostně připojili k tzv. Barcelonské deklaraci, v níž vyjadřují vůli ke spolupráci na evropské úrovni i pokračování procesu budování evropské sítě (na www.landstewardship.eu/press-communication/news-archive/item/barcelona-declaration-on-wland-stewardship též v českém jazyce).

Projekt Landlife sice skončil, ale aktivity v něm zahájené si určitě zaslouží pokračování. Proto se plynule navázalo přípravou pokračování tohoto projektu, a pokud vše dobře dopadne, mohl by se do chystaného projektu ČSOP již přímo zapojit. ☘

Autorka je koordinátorkou zahraničních vztahů ČSOP.

Kontakt – stanislava.bartosova@csop.cz

Stalo se ...

FOTO: DANIEL KARASE

Již tradiční malovací soutěž Živé zahrady byla letos zaměřena na přilákání co největšího množství různých ptáčků na krmitko. Obrázků se sešlo přes 300, jako nejlepší byly vyhodnoceny výtvary Daniela Karase (3–6 let), Mikuláše Paslera (7–8 let), Simony Ondruškové (9–10 let), Lucie Trantové (11–12 let) a skupinové dílo Míši Kelichové, Van Ann Nguyen, Radky Pazderníkové a Karolíny Uhlířové (13–16 let). Z fotografií bylo vybráno jako vítězné dílo Rostislavy Svobodové. Kompletní výsledky soutěže najdete na zbrusu nových webových stránkách programu www.zivazahrada.cz.

Nové webové stránky má i program Ochrana velkých šelem (www.velkeselmy.cz). Na nich najdete mnoho různorodých informací o velkých šelmách i o programu ČSOP na jejich ochranu (mimo jiné kontakty na základní organizace ČSOP, které se této problematice věnují). Na stránkách je také možnost stáhnout Žádost o náhradu škody způsobenou zvláště chráněnými živočichy.

FOTO: LUBOŠ VANĚK

Národní síť záchranných stanic v loňském roce opět pokořila rekord. Do její péče se dostalo 16 383 zraněných či jinak handicapovaných živočichů, to je oproti roku 2013 nárůst o další tisícovku! Tento rekord však rozhodně není důvodem k oslavě. Záchranné stanice se i přes více jak patnáctimilionovou podporu Ministerstva životního prostředí (v rámci Programu péče o krajinu), pokračující veřejnou sbírku Zvíře v nouzi (loni díky ní získáno 964 000 Kč)

a drobnější příspěvky z dalších zdrojů (Nadace Martina Romana, Bonusprogram České spořitelny) neustále potýkají s nedostatkem financí; tyto centrálně zajištěné prostředky pokrývají náklady stanic jen zhruba ze 40 %.

Byla navázána spolupráce mezi Českým svazem ochránců přírody a norskou nevládní organizací Naturvernforbundet i Buskerud. V listopadu se díky mikrograntu Fondu pro nestátní neziskové organizace financovaného z EHP a Norských fondů, uskutečnila krátká návštěva v Norsku, společně byly podány dva projekty, následně podpořené grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska – jeden je zaměřen na ochranu mokřadních a stepních lokalit prostřednictvím pozemkových spolků (viz www.csop.cz/mokradystepi), druhý pak na vzdělávání pozemkových spolků.

Na přelomu března a dubna uspořádalo Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP další úspěšný zdravotnický kurz (nejen) pro oddílové vedoucí. Výsledkem bylo 15 nových akreditovaných zdravotníků zotavovacích akcí a 4 skvělé dny plné zážitků. Děni ve SMOP lze mimo jiné sledovat na novém FB profilu www.facebook.com/smopcsop.

FOTO: JAN MORÁVEČ

Byly akreditovány tři nové pozemkové spolky – při ZO ČSOP Morava, ZO ČSOP Podještědí a při Okrašovacím spolku v Jílovém u Prahy. Tradiční setkání pozemkových spolků se uskutečnilo 17.–18. dubna v Brně, bylo zaměřeno zejména na vytváření a údržbu cenných biotopů na orné půdě, na obnovu území narušených těžbou nerostných surovin a na aktivity ve vesnickém prostředí. Novým členem Rady Národního pozemkového spolku se stala Jitka Říhová ze ZO ČSOP Bílé Karpaty.

V rámci kampaně Naše mokřady bylo za uplynulý půlrok nahlášeno kolem stovky nových mokřadů, u některých z nich se řešily konkrétní problémy jejich ohrožení. Mediálními partnery kampaně se staly Klub českých turistů a Česká asociace geocachingu, z čehož plyne větší důraz na „nepřirodovědnou“ část lidí, pohybujících se naší přírodou. Více informací na www.nasemokrady.cz. ☘

FOTO: ARCHIV XCT

Vzpomínka na Přemka Podlahu

Asi jedinou z televizních hvězd, která se vždy živě zajímala o dění v našem Svazu, byl Přemek Podlaha. Však už v polovině osmdesátých let obdržel pamětní medaili ČSOP – tehdy naše nejvyšší vyznamenání.

V jeho pořadech se odborníci z řad ČSOP vyskytovali pravidelně. Nemohu nezpomenout například guru pražských ochránců ježků, paní Růženu Studenou. Ta byla svého času v Receptářích se svými ježky a radami, jak zacházet s ježčími mláďaty, snad každý podzim.

Když jsme za panem doktorem, také už to bude skoro dvacet roků, s Pavlem Pešoutem přišli, zda by nechtěl být členem tehdy vznikající Čestné rady ČSOP, měl jedinou otázku, co si od jeho členství u nás slibujeme? Kontrovali jsme tím, že nic, že už si svoje pro Svaz odpracoval. Souhlasil. A pro Svaz pracoval dál. Z tohoto časopisu, z Depeší ČSOP i přímo z jednání Čestné rady vybíral zajímavá témata a ta publikoval ve svém pořadu i v tiskovinách té televize, se kterou zrovna spolupracoval. Publikoval o krajových odrůdách ovoce, o ochraně dřevin i ochraně živočichů v nich žijících, zajímal ho samozřejmě program Živá

ZDROJ: IDNES.CZ

zahrada, ale i naše péče o zvířata handicapovaná. Krom toho podporoval Svaz pravidelně i finančně.

Na jaře loňského roku jsme natáčeli u něj doma na zahradě nedaleko Prahy o ptačích budkách. Tehdy si mi postěžoval, jak ho to štve, že kvůli zdravotním komplikacím může pracovat jen tak na půl plynu. Těšil se, že po plánované, prý banální operaci se dá do kupy a vyrazí se štábem do terénu. I jsme se domlouvali, co bychom mohli na podzim pro ČSOP natočit. Osud tomu nepřál. S panem doktorem Přemkem Podlahou už nic nenatočíme. Zemřel před Štědrým dnem loňského roku. Pro Český svaz ochránců přírody toho udělal hodně.

Petr N. Stýblo

Zemřel Zdeněk Kohout

V prosinci jsme se v Brně rozloučili se Zdeňkem Kohoutem. Již dlouho byl nemocný.

Zdeněk Kohout se narodil na Jezerách, v malé obci na okraji lesa, s nádhernými výhledy do krajiny. Možná, že i tato skutečnost měla vliv na jeho životní příběh. Skautské pobyty v lese, modelaření, plachtění, létání. Les byl jeho druhým domovem. Lásku k myslivosti a výchovu mladých myslivců ho zavedla do pozořických lesů, kde stál spolu se svou ženou Sylvou déle než 30 let v čele ZO ČSOP Pozořice. Byl hybnou silou organizace, která se zaměřovala na péči o široké přírodní okolí Pozořic. K jeho vlajkovým programům patřila péče o studánky; jejich budování, údržba, dotváření uměleckými díly a každoroční otvírání. Zabýval se i výsadbou stromů, mimo jiné plodonosných alejí, péčí o mokřadní vstavačovou louku, kterou organizace pro zajištění její trvalé ochrany vykoupila, vyvěšování ptačích budek, budování naučných stezek a práci s mládeží.

Kohoutovi se v roce 1990 zasloužili o pronajmutí chaty Jelenice, která se od té doby stala centrem nejen místního ochránářského hnutí. Mimo jiné se zde na jejich pozvání odehrál nespočet sněmů Regionálního sdružení ČSOP Brno, ale zejména stovky osvětových akcí, pobytů mladých ochránců přírody a dalších ochránářských setkání. Jelenice je zázemím pro celou řadu praktických ochránářských činností.

Yvonna Gaillyová

Za Marcelou Křížovou

(34. ZO) a zejména jako dlouholetá pracovnice ústřední kanceláře, fakticky po celá 80. léta. Již tam dle vzpomínek pamětníků fungovala tak, jak jsme ji později mnozí poznali na Ministerstvu životního prostředí; jako člověk vždy ochotného pomoci, poradit, nasměrovat správným směrem, daleko nad rámec svých povinností a někdy i za cenu osobních komplikací.

Když jsem ji někdy koncem léta žádal o rozhovor, nadšeně souhlasila. „Jen co se na podzim vrátím z chalupy, ozvu se,“ slibovala. Tenhle slib však již bohužel nesplnila. Místo zavolání dorazilo smuteční oznámení. 2. prosince 2014 Marcela Křížová zemřela.

Jan Moravec

Když jsem se minulý rok pustil do natáčení rozhovorů mapujících historii ČSOP, často jsem slyšel: „tohle by ti řekla lépe Marcela“, „tohle určitě bude vědět Marcela“ či „už jste mluvil s Marcelou?“ Ano, Marcela Křížová byla nedílnou součástí historie ČSOP. Jako vůdčí osobnost jedné z velkých aktivních pražských základních organizací

Projekty

- Oživení starých odrůd
- Posilování profesionality pozemkových spolků – cesta ke zdokonalení péče o přírodní dědictví se zapojením vlastníků půdy

jsou podpořeny grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.
www.fondnno.cz a www.eeagrants.cz

Program „Fond pro nestátní neziskové organizace“, jež je financován z EHP fondů 2009–2014, se zaměřuje na podporu nestátních neziskových organizací prosazujících veřejný zájem. Hlavním cílem programu je posílení rozvoje občanské společnosti a zvýšení příspěvku k sociální spravedlnosti, demokracii a udržitelnému rozvoji. Program se konkrétně zaměřuje na podporu demokracie, lidských práv a genderové rovnosti a na posilování kapacit nestátních neziskových organizací stejně jako na specifické potřeby minoritních skupin, včetně Romů. Program se také zaměřuje na ochranu životního prostředí a klimatické změny.

*Rozvíjíme společensky
odpovědnou politiku
ochrany přírody s ohledem
na budoucí generace.*

Blíž přírodě

- Jsme největším firemním dárcem v oblasti ochrany přírody v České republice.
- Podílíme se na zpřístupnění přírodně cenných lokalit po celé České republice.
- Přispíváme k obnově původních ekosystémů na rašeliništích a evropsky významných lokalitách ovlivněných vojenskými aktivitami.
- Pomáháme chránit ohrožené biotopy rostlin a živočichů.
- Podporujeme environmentální výchovu a informovanost o ochraně přírody.
- Jsme generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody a pomáháme projektům, pro které motto Blíž přírodě je významnou součástí trvale udržitelného rozvoje.

www.net4gas.cz

Budte s NET4GAS Blíž přírodě na www.blizprirode.cz!